KÜLTÜR
avrupa
Aylık Kültür ve Sanat Dergisi | Temmuz-Ağustos 2016 | Sayı: 5-6 | www.avrupa-kultur.eu

NSU ve koruyucu eller

Bir katliamın politik polisiyesi

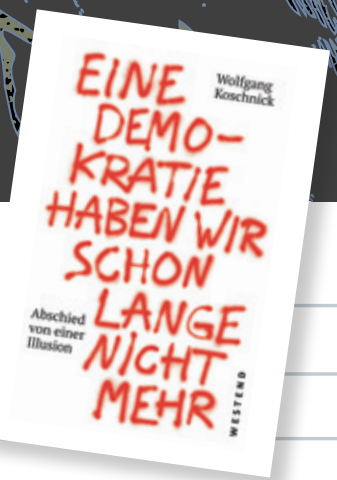

- DEMOKRASİNİN ÖLÜMÜ
- ZÜLFÜ LİVANELİ
- MANFRED DEIX
- ÇİZGİ ROMAN

İçindekiler

NSU CİNAYETLERİ: KOMPLOLAR, DERİN DEVLET VE NEONAZİLER...
Bir katliamın politik polisiyesi

IŞIN TOYMAZ

Almanya'da 4 Kasım 2011 günü Batı Thüringen'in bir kenti olan Eisenach'taki bir karavanda, ırkçı yeraltı örgütü **NSU**'nun iki üyesi **Uwe Mundlos** ve **Uwe Böhnhardt**'ın cesetleri bulundu. Devriye gezen iki polisin gelmesine 20 saniye kala, bir banka soygununun ardından tam da 8 adet ağır silahları bulunmasına karşın **"birdenbire karar vererek"** önce birbirlerini vurdular, ardından karavanlarını havaya uçurdular. En azından kamuoyuna aktarılan **"senaryo"** böyle. Öyle mi gerçekten?

SAYFA: 4

AVUSTURYA'NIN İNSANLIĞA ARMAĞAN ETTİĞİ BİR HİCİV USTASIYDI
Her zaman Deix

ÖMER YAPRAKKIRAN

"Eleştirisi olmayan, okuyucusuna diken gibi batmayan, onu acıtmayan, tahrik etmeyen karikatürün bence hiçbir anlamı yoktur" diyen Manfred Deix, aramızdan ayrıldı. Üzerine filmler yapılan bir sanatçıydı. Sadece yapıtları değil, yaşamı ve eleştirel enerjisi de kitap ve filmlere konu olan Manfred Deix için çizmek, yaşamaktı. 1949'da St. Pölten'de doğmuş ve daha 11 yaşında iken "Aşağı Avusturya Kilisesi Gazetesi"nde ilk çizgi romanını resimlemişti.

SAYFA: 12

ZÜLFÜ LİVANELİ İLE MÜZİK VE İNSAN ÜZERİNE
Evrensele açılan kapı yerellikten geçiyor

ORHAN ÇALIŞIR

Ünlü sanatçı Zülfü Livaneli, Bremen'de 19 ve 20 Haziran'da düzenlenen etkinliklerle 70'inci doğum gününü kutladı. "Avrupa Kültür" olarak bu fırsatı değerlendirip Livaneli ile yaklaşık 50 yıllık müzik geçmişi ve günümüz müziği hakkındaki düşünceleri üzerine bir söyleşi yaptık.

SAYFA: 18

WOLFGANG J. KOSCHNICK VE "ZENGİN DEMOKRASİLERİNİN" İFLASI
Demokrasi artık burada oturmuyor!

OSMAN ÇUTSAY

Demokrasinin sonu ilan ediliyor. Hem de Batı'da. Hatta Batı'nın en "müreffeh" merkezlerinde. Zenginler demokrasisinden devşirilmiş tablolarla, demokrasiyle ilgili bütün ezberlerin gözden geçirilmesi isteniyor. Çağdaş demokrasinin ana alanı kabul edilen Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinde demokrasinin tarihe karıştığı yazılıyor. Wolfgang J. Koschnick'in kitabı, trajik bir alarm aslında...

SAYFA: 26

SCHIRN MÜZESİ'NDE GÜRBÜZ BİR 20'NCİ YÜZYIL ÇOCUĞU

Çizgi romanın öncüleri bir arada

ÖMER YAPRAKKIRAN

Çizgi roman 1897'den beri okuyucuların gönlünü fethediyor. Kentsoylular, işçiler ve göçmenler, günlük Amerikan gazetelerin sunduğu bu yeni görsellerden aynı derecede büyülendiler. Etkisi artarak sürüyor, dünyanın çeşitli ülkelerinde bu renkli infilakla ilgili sergiler düzenleniyor. Bunlardan biri de Frankfurt'taki Schirn Müzesi salonlarında yer alıyor. Sergi, 18 Eylül'e kadar ziyaretçilere açık.

SAYFA: 34

LESSİNG'İN BİLGE NATHAN'I SAHNELERDE

Herkesin Nathan'ı kendine mi?

RUHSAR GÜMÜŞDAL

Deutsches Theater Berlin, Theater an der Donau Ulm, Münchener Volkstheater, Mainz Stadttheater, Kammertheater Bonn, Staatstheater Stuttgart, Theater Heidelberg... Bunlar gibi daha başka tiyatroların sahnesinde de **"Bilge Nathan"** gösterimleri var. Bu oyuna ilgi neden bu denli yoğun? Niye şimdi? Günümüzde, yönetmenlerin ilgisini özellikle çeken nedir?

SAYFA: 43

GAZETECİ İSMAİL EREL'İN KALEMİNDEN BİR CESUR YÜREK

Tuğçe'nin dramı kitaplaştı

Gazeteci İsmail Erel, 2014'ün kasım ayında uğradığı saldırı sonucunda girdiği komadan uyanamayıp hayatını kaybeden Tuğçe Albayrak'ın öyküsünü kitaplaştırdı. Böyle bir **"cesur yüreğin"** genç kuşakların anılarında da yaşaması gerektiğine dikkat çeken Erel, bu acı öykünün arka planıyla ilgili bilgiler verdi.

SAYFA: 50

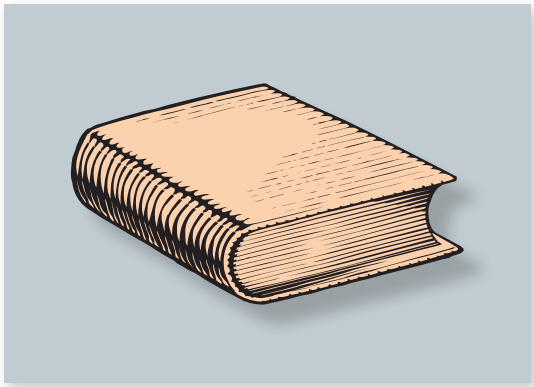

EĞİTİMCİ KEMAL ERTAN'IN GÖZÜNDEN ZOR YILLAR

"Çocuklarımız okusun" ısrarı sonuç verdi

İLHAN AYER

Uzun yıllar Federal Almanya'da eğitim alanında çalışan uzmanlardan Kemal Ertan, bu ülkedeki eğitim sistemi, göçmenler, uyum, entegrasyon ve günlük hayatın çeşitli sorunları üzerine sorularımızı yanıtladı.

SAYFA: 55

NSU CİNAYETLERİ: KOMPLOLAR, DERİN DEVLET VE NEONAZİLER...

Bir katliamın **politik** polisiyesi

IŞIN TOYMAZ

STUTTGART

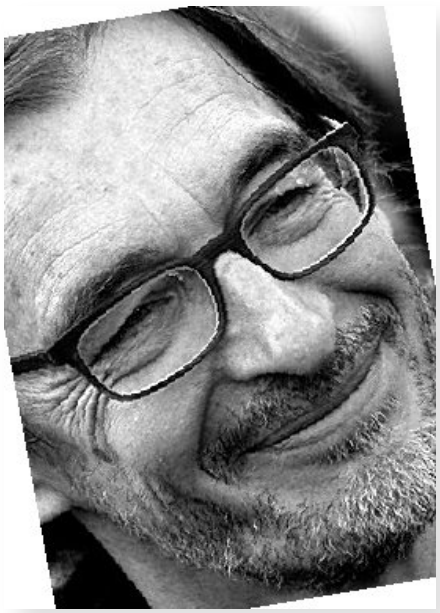

Wolfgang Schorlau | Foto: Timo Kabel

Almanya'da 4 Kasım 2011 günü Batı Thüringen'in bir kenti olan Eisenach'taki bir karavanda, ırkçı yeraltı örgütü NSU'nun iki üyesi Uwe Mundlos ve Uwe Böhnhardt'ın cesetleri bulundu.

Devriye gezen iki polisin gelmesine 20 saniye kala, bir banka soygununun ardından tam da 8 adet ağır silahları bulunmasına karşın "birdenbire karar vererek" önce birbirlerini vurdular ardından karavanlarını havaya uçurdular.

En azından kamuoyuna aktarılan "senaryo" böyle.

Öyle mi gerçekten?

O güne kadar sayısız cinayet işlemiş, kundaklama gerçekleştirmiş olan bu iki neonazinin bu kadar hızlı karar alarak intihar etmesi düşündürücü.

Eğer Wolfgang Schorlau'nun son derece sürükleyici ve NSU cinayetlerine farklı bir pencereden bakan "Die Schützende Hand" (Koruyucu El – Dengler'in 8. Olayı) adlı yeni romanını okuduysanız, roman olduğunu bilmenize rağmen, gerçeğin bize aktarıldığı gibi olmadığına neredeyse eminsinizdir.

Tam bir "kriminal polis" duyarlılığıyla ve gazetecilik sorumluluğuyla yapılmış derin incelemelere, neredeyse hemen tümü gerçek bilgi ve belgelere dayalı olarak kaleme alınan bu romanda başkahraman özel detektif Wolfgang Dengler, bu kez 2000-2007 yılları arasında 8'i Türk biri Yunan biri Alman toplam 10 kişiyi katleden ırkçı yeraltı örgütü NSU cinayetlerini çözmeye çalışıyor.

Emniyet birimleri zanlıları değil, NSU cinayetlerinin kurbanlarının yakınlarını

soruşturuyor, zan altında bırakıyor, dosyalar kayboluyor, istihbaratçıların her yerde parmak izleri ortaya çıkıyor...

KATİLLERİ GÖZETEN BİRİLERİ Mİ

Sorular birbirini izliyor: Ya NSU cinayetlerinin soruşturulmasındaki tökezleme sadece istihbarat teşkilatının bir "hatası" değilse? Ya bu işin içinde katilleri gözeten bir koruyucu el varsa?

Wolfgang Schorlau NSU dosyalarındaki çelişkilere kitapta ve kahramanlarının ağzından özetle şöyle işaret ediyor:

"Durum karışık. NSU davasındaki ithamlara ve resmi verilere göre olay günü Uwe Mundlos, önce Uwe Böhnhardt'ı öldürdü, ardından karavanı kundaklayarak intihar etti. Federal Kriminal Dairesi'nin raporlarını inceledim. Elimizde başka veriler de var. Araştırmalarıma göre Böhnhardt ve Mundlos karavana gelmeden önce çoktan ölmüşlerdi. Görgü tanıklarının ifadelerine göre banka soygununu da onlar gerçekleştirmiş olamazlar. Çünkü cesetleri sabah 9.15'ten itibaren karavana çoktan konmuştu.

NSU CİNAYETLER DİZİSİ İÇİNDE KATİLLERİ GÖZETEN BİR KORUYUCU EL VAR MI? SORU ORTADA

İkincisi, 20 saniye içinde önce cinayet işleyip, ardından karavanı kundaklayıp sonra da intihar etmek mümkün değil.

Üçüncüsü, Mundlos özellikle de Böhnhardt birer azılı katildi. Yakalanmamak için devriye gezen 2 polis memurunu vurabilirler veya başka bir araca binerek olay yerinden uzalaşabilirlerdi. Bu iki teröristin kendilerinden yaşça büyük 2 polis tarafından avlanmalarına izin vermeleri inandırıcı değil. Hiçbir kaçış yöntemini denememişler.

Dördüncü çelişki ise, Mundlos ve Böhnhardt'ın, başlarından vurulmalarına rağmen, olay yerinde beyin parçalarının tamamının bulunmaması. Olay yerinde Mundlos'a ait beyinden geriye kalan 558 gram, Böhnhardt'a ise 102 gram ait parça bulunuyor. Oysa ortalama beyin ağırlığı bin 400 gramdır. Yani yaklaşık 2 kilo beyin parçası olay yerinde yok.

Beşincisi, Mundlos ve Böhnhardt'ı öldüren mermiler de, karavan ve olay yeri dedektörlerle aranmasına rağmen bulunamadı.

Altıncısı, karavanda bulunan 8 silahın hiçbirinde her iki teröriste ait parmak izine rastlanmadı. İntihar ettikleri iddia edilen pompalı silahlarda bile parmak izlerine rastanmadı.

Polisteki kayıtlarda yer alan fotolara göre her ikisinin de elinde eldiven olmadığı açıkça görülüyor. Ellerinde de ateş ettiklerine dair izlere rastlanmadı.

Yedincisi, otopsi raporlarına göre karavanı kundakladığı öne sürülen Mundlos'un solunum yollarında ve ciğerlerinde kurum izine rastlanmadı. Kan testinde de karbonmonoksit bulunmadı.

Sekizinci çelişki ise olay yerinde bulunan iki kurşun kovanı. Mundlos, pompalı silahla Böhnhardt'ı başından vurup daha sonra silahı ağzına sokup intihar ettiyse tek bir kovan olmalı. Çünkü Böhnhardt'ı vurduktan sonra yeni mermi sürebilmek için önceki merminin kovanını atması gerekiyor. Peki kendini ağzına silah sokup vurduktan sonra kullanılmış ikinci kurşunun kovanını ölmüş olduğu halde nasıl oluyor da atabiliyor. Memurlar hedefe odaklı görev yaptığından bu noktada profesyonel davranamamış. Ayrıca polisler geldiğinde olay yeriyle ve izlerle ilgili her türlü kuralı ihlal ettiler. İtfaiye erlerinin olay yerinden çektiği fotoğraflara el koydular ve sonsuza dek bulunmamak üzere yok ettiler. Karavanı içindeki bütün kanıtlar, cesetler ve izlerle birlikte polise değil özel bir firmayı çağırarak çektirip, firmanın deposuna kaldırdılar.

En sonunda da bütün izlerin tamamen kaybolmasına yol açacak şekilde yüksek basınçlı suyla yıkadılar."

ÇELİŞKİLER GALASI

Sadece bu özet bile nasıl bir felaketle karşı karşıya kaldığımızı gösteriyor.

Wolfgang Schorlau'nun incelemelerine ve romanındaki iddialarına göre NSU ırkçı hücresinin iki üyesi Uwe Böhnhardt ve Uwe

Mundlos, Federal İstihbarat Teşkilatı'nın talimatıyla önce öldürüldü, ardından karavana konarak uzaktan kumanda yöntemiyle havaya uçurularak, olaya intihar süsü verildi. Yine Schorlau'ya göre, bu operasyon, Federal Savcılık tarafından NSU'nun izole üç kişilik bir terör hücresi olarak algılanmasını sağladı.

Bunlar basit iddialar değil. Nitekim gerek roman gerekse yazarıyla ilgili tepkiler, uyandırdıkları etki ve neden oldukları "çok sevimsiz sorular"ın yaygınlığı oranında sertleşiyor.

NSU'nun iki üyesinin ölmesinin ardından sanık sandalyesinde oturan Beate Zschäpe'nin ırkçı terör hücresinin en akıllı üyesi olduğuna işaret eden Schorlau, Almanya'da katıldığı bir toplantıda ise tüm incelemelerinin ardından kendisini "komplo teorileri" üretmekle suçlayanlara şu yanıtı veriyor:

"Polisin ve adli birimlerin iddia ettiklerinden çok daha farklı gerçekler olabilir. Irkçılığı asla tahmin edemeyeceğim bir biçimde yaşıyoruz. Irkçılık toplumun tam ortasından, emniyet birimlerinden geliyor. Ben bu insanlara karşı bu kitabı kaleme aldım. Buna komplo teorisi denmesini kabul etmiyorum. Bu kitapta NSU'da ne kadar devletin parmağı var bu sorgulanıyor."

Daha yayınlanmadan önce medyada ve siyasi arenada büyük ses getiren bu sürükleyici polisiye, kurgusuyla da insanı kendisine bağlıyor.

Daha önce Türkçeye de çevrilmiş olan Wolfgang Schorlau, bu son çalışmasıyla Beate Zschäpe'nin sanık sandalyesinde oturduğu NSU davasını çok tehlikeli bir

"IRKÇILIK, TOPLUMUN TAM ORTASINDAN GELİYOR. BUNA KOMPLO TEORİSİ DENEMEZ"

Romanın konusu

Ünlü Alman haber dergisi Der Spiegel tarafından da en çok satanlar arasında gösterilen 382 sayfalık Koruyucu El (Die schützende Hand), 2015'in sonuna doğru KiWi Yayınevi tarafından okurla buluştu. Romanın konusu özetle şöyle:

Kimliği bilinmeyen bir kişi bir gün telefon edip "Uwe Mundlos ve Uwe Böhnhardt'ı kim öldürdü?" diye sorar.

Georg Dengler, başta özel detektif gibi hareket eder. Ancak Federal Kriminal Daire (BKA) Şefi Dr. Müller ve Hessen İstihbaratından Harry Nopper onu BKA'dan tutmaya çalışırlar.

2004 yılında Köln'deki çivili bomba saldırısının ardından, kitabevi sahibi Tufan'ın onu görevlendirmesiyle her şey başlar.

Tufan'ın bombalı saldırıda kitabevi hasar görür. Buna rağmen polis olayı Tufan'ın üstüne yıkmaya çalışır.

Nopper'in daha sonra Thüringen İstihbarat Teşkilatı Başkan Yardımcısı olduğunu öğrendiğinde ise Georg Dengler, NSU karmaşasının, istihbaratçıların ve neofaşistlerin tam ortasında kendisini bulur. Artık olayın elebaşları Dengler'e nişan almaktadır.

Konu kısaca böyle. Ancak her şey 2004 yılındaki patlama ile bitmiyor. Görgü tanıklarının dikkate alınmaması, hatta korkutmak amacıyla tanıkları zan altında bırakmak, ipuçlarının kaybolması, istihbaratçıların, ajanların rastlantı (!) sonucu olay yerinde olay anında görülmüş olması...

Yalanlar, çelişkilerle dolu süreç hâlâ devam ediyor. NSU davası Münih'te sürerken, davanın yankıları Alman basınında da sık sık geniş yer buluyor. Konuyla ilgili paneller düzenleniyor.

biçimde sorguluyor. Bu tehlike, araştırmalarının heyecan verici sonuçlarından kaynaklanıyor.

NSA, BND, CIA, GLADIO... ŞEBEKELER...

Irkçı yeraltı örgütü NSU, ABD'nin en çok istihbarat toplayan teşkilatı olduğu tahmin edilen NSA, Alman Federal İstihbarat Teşkilatı BND, Amerikan gizli haber alma servisi CIA, terör örgütü RAF, gizli ordu Gladio, Stay Behind, Amerikalı diplomatlar, uluslararası vergi politikası, Almanya Sosyal Demokrat Parti'sinden Federal Meclis eski Milletvekili Sebastian Edathy, mülteci yasası, Rostock, Hoyerswerda kundaklamaları, mülteci yasası, göç yasası, o dönemde Dresden'de KGB ajanı olarak çalışan Vladimir Putin eliyle Batı Avrupa'da kurdurulan ırkçı örgütler, Almanya Başbakanlığı, Heidenau olaylarının birbirleriyle ilişkilendirildiği kitapta öteden beri tartışılan Alman devlet kurumları ve naziler arasındaki ilişkiye de yer veriliyor.

Schorlau , NSU cinayetlerine büyüteç tuttuğu kitabında, Almanya'da çıkacak yasalarda istihbaratçılarla nazi işbirliğinin nasıl etkili olduğunu çarpıcı örneklerle gözler önüne seriyor. Mülteci haklarını genişleten yeni sığınma yasa taslağının tartışıldığı günlerde Rostock ve Hoyersverda başta olmak üzere mülteci yurtlarına yönelik ırkçı saldırıların düzenlenmesinin bir tesadüf olmadığını yazan Schorlau, Apple gibi Amerikan firmalarına vergi yükümlülüğü getirmeye hazırlanan Almanya'ya NSU cinayetleri arkasından nasıl şantaj yapıldığına ve Başbakan Merkel'in vergi yasası konusunda nasıl geri adım atmak zorunda kaldığına da işaret ediyor.

NAZİ GEHLEN'DEN EVRİLEN ALMAN İSTİHBARATI

Schorlau'nun romanında birleşen ve Avrupa'da bir süper güç oluşturmasından korkulan iki Almanya'nın tarihi de bir rol oynuyor. ABD'nin bu gücü dizginleme becerisinde Almanya ile arasındaki ilişkilerde yatan üç önemli dönemece dikkat çekiliyor.

SCHORLAU'NUN ASIL KAHRAMANI AVRUPA'NIN YENİ SÜPER GÜCÜ ALMANYA

DEDEKTİF DENGLER
Çağının gerçek tanığı

Wolfgang Schorlau'nun KiWi yayınları arasındaki dedektif Dengler'in başından geçenleri kaleme aldığı polisiye romanları içinde "Die blaue Liste" (Mavi Liste), "Das dunkle Schweigen" (Karanlık Suskunluk), "Fremde Wasser" (Yabancı Su), "Brennende Kälte" (Yanan Soğuk), "Das München-Komplott" (Münih Komplosu), "Die letzte Flucht" (Son Lanet), "Am zwölften Tag" (12. Günde), "Die schützende Hand" (Koruyucu El) bulunuyor. Wolfgang Schorlau'nun diğer romanları ise "Sommer am Bosporus" (Boğazda Yaz) ve "Rebellen" (İsyankârlar).

"Stuttgart 21. Die Argumente" (Stuttgart 21, Argümanlar" başlıklı incelemesinde ise inşaatı devam eden dev Stuttgart 21 projesi ve bu projenin siyasi arenadaki ve toplumdaki yansımalarına ışık tutuyor.

Wolfgang Schorlau, 2006 yılında Alman Polisiye Roman Ödülü'nü, 2012'de ise Stuttgart Polisiye Roman Ödülü'nü kazandı.

Özetle:

"8 Mayıs 1945, 1955-1956 ve 1968 yılı.

1945 yılı: Almanya kurtarılmak için değil yenilmiş bir düşman ülke olarak işgal edilmiştir. Başkan Truman'ın izniyle Mayıs 1945'teki kongrede Amerikan işgal kuvvetlerinin direktifinde böyle deniyordu. Almanya bir daha asla Amerika Birleşik Devletleri ve dünya barışı için bir tehdit oluşturmamalıydı. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan iki yıl sonra 1947 yılında Sovyetler Birliği ile soğuk savaş başlamıştı. Bu durumda çifte tedbir alınması gerekiyordu. Bir taraftan eski Alman tehdidine bir taraftan yeni Sovyet tehdidine karşı.

1949 yılında kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti Batı ittifakında güvenilir bir cephe olmalıydı.

Askeri İstihbarat Servisi, CIA'ye bağlı, nazilerden oluşan 'Fremde Heere Ost' adı altında bir istihbarat servisi kurdu. Hitler'in generallerinden Reinhard Gehlen, daha önce birlikte çalıştığı çok sayıda istihbaratçıyla 'Gehlen Organizasyonu'nu kurdu. Bu teşkilatta daha sonra Batı Almanya istihbaratında da yer alacak olan tüyler ürperten isimler yer alıyordu: Klaus Barbie (Lyon Gestapo Şefi), Alois Brunner (Eichmann'ın yakın adamlarından), Franz Rademacher (Dışişleri Bakanlığı Yahudilerden Sorumlu Müdürü), Walther Rauff (Gaz vagonlarının mucidi) ve yüzlerce nazi.

CIA'in planı, bütün bilgilere ulaşmak ancak Gehlen Organizasyonu'nun masraflarını Almanlara ödetmekti.

Bu öyle bir görev olmalıydı ki, tamamen ve sonsuza kadar ABD'ye hizmet etmeli, bütün müttefikleri tümüyle, tek tek takibattan stratejik takibata kadar gözetlemeliydi.

1955 yılı: Federal Almanya Başbakanı Adenauer Paris'te, üç Batılı galip güçle işgali sona erdirmek için pazarlık yapıyordu. Adenauer'dan bunun karşılığında posta ve telekomünikasyonun takibatına izin verilmesinin devamını istiyorlardı. Ancak Adenauer'ın kabinesinde sorun vardı. Dönemin Hıristiyan Demokrat Birlik (CDU) partili İçişleri Bakanı Gerhard Schröder böyle bir yasanın siyasal sorumluluğunu üstlenmek istemiyordu. Dönemin CIA Şefi, Schröder'in Adenauer'a öfke dolu mektubunu bulmuştu. Schröder, 'Böyle bir karar toplumda, basında hatta parlamentoda geniş bir veto bulur. Bağımsızlığın yeniden kazanılması işgal kuvvetlerinin de sansürünün sonu anlamına gelmelidir. Ancak bu şekilde, şu ana kadar işgal kuvvetlerine karşı olan eleştiriler federal hükümet yönelecektir' yazmıştı.

Paris'te Batılı müttefiklerle Batı Almanya'nın bağımsızlığını görüşürken Adenauer'ın çantasında yasa yoktu. Amerikalılar, Fransızlar ve İngilizler ise posta ve telekomünikasyonun takibatı konusunda diretiyorlardı. Adenauer bunun üzerine bir kurnazlık yaparak müttefiklere, federal hükümet kendi yasasını çıkarana kadar telekomünikasyonun takibatı talebinde bulunduklarını içeren bir bir mektup yazmalarını önerdi.

Her üç müttefik ülkenin dışişleri bakanları tam bir denetim ve gözetleme hakkının korunması için bir mektup yazdılar. 1956 yılında Gehlen Organizasyonu Federal İstihbarat Servisi'ne (BND) dönüştürüldü. CIA'in yeni Alman gizli servisi üzerinde

kontrolü olması ve bütün bilgi ve belgelerin CIA'ye iletilmesi de böylece güvence altına alınmış oldu.

1968 yılı: Berlin, Frankfurt ve diğer Batı Alman şehirlerindeki huzursuzlukla ilgili sayısız bilgi geliyordu. Alman parlamentosu yeni bir yasa çıkarmaya hazırlanıyordu. Almanların G10 Yasası olarak adlandırdıkları bu yasa müttefiklerin takibat hakkını kaldırmayı öngörüyordu. Özellikle de acil durum yasasının kaldırılmasını, posta ve telekomünikasyon sırlarına kısıtlamayı getiriyordu. Dönemin Alman Dışişleri Bakanı Willy Brandt, Alman Parlamentosunda yaptığı bir açıklama ile müttefiklerin saklı tuttukları hakların kaldırıldığını duyurdu. Ancak sınırsız takibat hakkı kaldı. Başka anlaşmalara kaydırıldı: Madde 4 Birlik Sözleşmesi 1955 ve Madde 3 Ek Sözleşme NATO Birlik Yasası 1959.

DEDEKTİF DENGLER **"BİZ ASLINDA HANGİ DEVLETE YAŞIYORUZ?"** DİYE SORUYOR

Gerçekte 1968 yılında gözetleme ve denetleme ile ilgili sözleşmeler bir kat daha pekiştirilmiş oldu. Batı Alman istihbaratçılar şimdi daha kapsamlı ve geniş alanda çalışabileceklerdi. Çok sayıda anlaşma ile önemli bilgi ve veriler CIA'ya aktarılacaktı. Aynı zamanda G10 yasası, müttefiklerin kendi istihbarat servislerinin yanı sıra Alman istihbaratçıları da görevlendirebilmesine olanak sağlıyordu."

Alman gazeteci Ekkehard Sieker'in de araştırmalarıyla önemli destek verdiği roman yazarın kendi deyimiyle "bir devlet suçunu araştıran edebi bir inceleme/soruşturma."

Romanın başkahramanı özel dedektif Dengler "Biz aslında hangi devlette yaşıyoruz?" sorusunu yöneltiyor.

GERÇEKLE KURGU BİRBİRİNE KARIŞIYOR

İki neonazinin, Mundlos ve Böhnhardt'ın cinayetinin arka planını araştırırken, okuyucu da yavaş yavaş olayın arkasındaki elleri görmeye başlıyor: Irkçılarla el ele veren istihbaratçılar, yabancı ajanlar...

Örneğin romanda Federal Anayasayı Koruma Teşkilatı Başkan Yardımcısı Klaus Dieter Welker, NSU Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun başına kimin getireleceğini rahatlıkla belirler ve kanıtların tümünü imha eder.

Schorlau'nun detektifi neredeyse gerçeğe yakın bir araştırma yapar. Olaylar, kişiler, teşkilatlar, ilişkiler internette birazcık araştırma yapılsa, birebir gerçek sahipleriyle örtüşebilir.

Ayrıca Schorlau, Kriminal Dairelerin, emniyet birimlerinin, Araştırma Komisyonu'nun orijinal raporlarını, polis raporlarına dayalı olay yeri fotoğraflarını, belgeleri, protokolleri okurlarla paylaşıyor. Gerçekle kurgunun karıştığı romanda yazar Wolfgang Schorlau tam 73 maddeden oluşan dipnotla da okurun gerçekle kurguyu birbirinden ayırt edebilmesine yardımcı oluyor.

Irkçı yeraltı örgütü NSU'nun üçüncü ve yaşayan tek üyesi "nazi gelini" olarak da adlandırılan Beate Zschäpe'nin evinde ele geçirilen belgeler, ırkçılar ve devlet arasındaki bağı gözler önüne sererken, Wolfgang Schorlau kitabında, NSU cinayetlerinde istihbaratçıların katillere eşlik ederek, nasıl koruma altına aldıklarını da anlatıyor.

"Koruyucu El" yazarı, bu gerçekten incelikli akıl ürünü yapıtına şu ifadelerle giriyor: "Bu kitabı Enver Şimşek, Abdurrahim Özüdoğru, Süleyman Taşköprü, Habil Kılıç, Mehmet Turgut, İsmail Yaşar, Theodoros Boulgarides, Mehmet Kubaşık, Halit Yozgat ve Michele Kiesewetter'in ailelerine armağan ediyorum. 1990 yılından bu yana ırkçı cinayetlere kurban gitmiş 178 kişinin anısına..."

Bizleri yakından ilgilendiren bu sürükleyici polisiyenin en kısa sürede Türkçeye çevrilmesi gerekiyor. ▮

Yeni Posta

Bize ulaşmak için:

Telefon: 0731 - 960 93 87 **Fax:** 0731 - 960 93 89 **Büro**: Einsteinstr. 59 89077 Ulm
E-Mail: info@yeniposta.de **Web:** www.yeniposta.de
facebook.com/yeniposta • twitter.com/yeniposta

Güney Almanya'nın 4 Eyaletinin
1992'den beri
En Büyük Türkçe Yerel Gazetesi

Avrupalı Türklerin Dünyaya
Açılan Penceresi:
www.yeniposta.de

Manfred Deix
© Guenter S. Kargl

AVUSTURYA'NIN İNSANLIĞA ARMAĞAN ETTİĞİ BİR HİCİV USTASIYDI

Her zaman **Deix**

ÖMER YAPRAKKIRAN

Deix'ın kuruluşunda katkıda bulunduğu, 2001 yılında Krems beldesinde açılışı yapılan karikatür müzesinde 250 eseri devamlı sergilenmektedir. Müzeye gidenler, **Deix**'ın yarattığı çizgi kahramanları ile birlikte sergiyi izlemektedirler adeta...

FRANKFURT - Ömrünü çizgi, renk ve hicve adamış ünlü bir çizer, yaz başında sonsuzluğa göçtü. "Eleştirisi olmayan, okuyucusuna diken gibi batmayan, onu acıtmayan, tahrik etmeyen karikatürün bence hiçbir anlamı yoktur" diyen Manfred Deix, aramızdan ayrıldı. Üzerine filmler yapılan bir sanatçıydı. Bunlardan biri Rupert Hennig'in senaryosunu yazdığı, Deix'in grafik denetimi altında Nils Engler'in de rejisini üstlendiği "Taşralı garson çırağı bir çocuğun ergenlik çağına erişmesini" öyküleyen bir filmdi. Avusturya'da çekilen ilk 3D filmi özelliğine sahip bir çalışmaydı bu.

Yaşamı kitap ve filmlere konu olan Manfred Deix, 22 Şubat 1949'da Aşağı Avusturya eyaletinin başkenti St. Pölten'de doğdu. Daha 11 yaşında iken "Aşağı Avusturya Kilisesi Gazetesi"nde ilk çizgi romanını resimledi.

"OKUYUCUSUNA DİKEN GİBİ BATMAYAN, ONU ACITMAYAN **KARİKATÜR** ANLAMSIZDIR"

"BEN BİR İNSAN DOSTUYUM"

Sanat hayatı boyunca yaşadığı çağı, toplumun ve siyasetin düzelmesi, doğru olması için, bu arzuyla ve kızgınlıkla hicvederek yorumladı. Karikatürlerini ve kendisini insanlık düşmanı, insanları aşağılayan, küçük düşürüren biri olarak tanıtmak isteyenlere, tam aksine insanları sevdiğinden hatalarını, eksikliklerini hicvettiğini söylerdi dostlarına. Deix, eleştirel yapıtları ile çağdaş Avusturya'nın en önemli karikatüristi unvanını hak etmiş bir sanatçıdır.

Elbette "Deix Figuren – Deix'ın yarattığı çizgi kahramanları" deyiminin Avus-

Küçük burjuvaların büyük korkusu

Manfred Deix kadar küçük burjuva çevresini hicveden, bunları karikatürlerine konu eden, yaşadığımız dünyanın açmazlarını betimleyerek modern yaşamın derinliklerini görmemizi sağlayan bir bakış açısını ve bütün bunların toplum ruhunda yansımalarını görünür hale getirebilen çizer, gerçekten azdır.

Deix'ın kuruluşunda katkıda bulunduğu, 2001 yılında Krems beldesinde açılışı yapılan karikatür müzesinde 250 eseri devamlı sergilenmektedir. Müzeye gidenler, Deix'ın yarattığı çizgi kahramanları ile birlikte sergiyi dolaşmaktadır.

Deix'ın vefatından sonra sanatı ve kişiliğiyle ilgili birçok yorum yapıldı.

Müze yöneticisi Gottfried Gunsauer: "Öncelikle siyasi bir karikatürist idi, ama kesinlikle Avusturya'nın en büyük sanatçılarından biridir."

ÖVP (Österreichische Volkspartei) sağcı Avusturya Halk Partisi Eyalet Başkanı Erwin Pröll: "Toplum tarafından tanınmış ve benimsenmiş bir sanatçıydı Deix. Keskin bakışını, sivri kalemini arayacağız."

SPÖ Viyana Kültür Sorumlusu, Andreas Mailath-Pokorny: "Deix, Avusturya ruhunu sevgiyle aynı zamanda acımasızca yorumladı."

Yoldaşı ve meslektaşı Helnwein'ın, dostunun ölümü üzerine yaptığı açıklamadan: "Michelangelo'nun dediği gibi 'en büyük sanat tanrısal mükemmelliğin ancak gölgesidir'. Bu bağlamda bakıldığında Deix, en acımasız deliller içeren yapıtları ile karşılarına çıkar. Yaratıcının eserlerinin hatalar, utançlar ve yanlış kesimlerle, şekillendirme ile dolu olduğunu gösterir bize. Dua etmeliyiz ki yaratıcı tür hataları yaptı. Yoksa mükemmelliyetçi bir yaratıcı, bize çok az gülme olanağı tanırdı. Deix'a teşekkür borçluyuz. Onun sayesinde yaratılışın/yaratılmışların gülünç olabileceği, Tanrı'nın da en büyük mizahçı olduğu gibi bir felsefi kavrama ulaştık."

Beach Baby 2000 © Manfred Deix 2016

turya sözlüklerine kadar girmesi kolay olmadı. Kazandığı başarılar, ödüller, ülkesindeki aymazlıkları korkusuzca karikatürlerinde konu edinmesi, mahkemelere düşmesine, basın yoluyla aşağılanmasına, düşmanlıklara neden oldu. Ama Deix bunları hem bir yük hem de bir zevk olarak gördü.

Disiplinsiz bir öğrenciydi. Mesleki yeterliliğini 1965'te girdiği Viyana'daki Grafik Yüksek Öğrenim ve Deneme Laboratuvarı adlı okulda kazandı. Kendi deyimiyle "okulu sık sık astığı için" grafik öğrenimini yarıda bıraktı. Okulu terk etti. Ama okuldan arkadaşları ve kendisi gibi karikatürist, ressam olan Gottfried Helnwein ve Roncalli Sirki'nin yöneticisi Bernhard Paul ile ölene kadar dost kaldı. Ardından 1968'de öğrenime başladığı Schiller Platz'daki Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ni de 1975 yılında bıraktı. Ama 1972'den beri çalıştığı Profil dergisindeki yapıtları ile Deix zaten bir isim olmuştu. Daha sonra Stern ve Spiegel dergilerinin kapaklarında eserleri yer aldı. Bunları Pardon, Titanic ve Playboy dergileri takip etti.

Foıçasıyla ve kalemiyle ulaşabildiği her alanda çeşitli denemeler gerçekleştirdi. Örneğin Bertolt Brecht'in "Arturo Ui" oyununun ünlü Burgthaeter'deki sunumu ve devlet operasında "Aziz Stefan'ın Son Dansı" için sahne düzenlemeleri, sahne kostümleri, Deix'ın yaratıcılığının çeşitliliğini gösterir.

"SİGARAMI VE İÇKİMİ İÇİYORUM, ÇİZİYORUM"

Yaşantısına hiç dikkat etmiyordu. Aşırı nikotin ve alkol tüketimi, tesirlerini erken göstermeye başlamıştı. 1980'li yılların sonlarına doğru rahatsızlıkları daha da arttı, o ise bunları önemsemedi ve hatta görmezlikten geldi. "Kaotischer Bürgerschreck", burjuvaların kaotik korkulu rüyası Deix, alkol tüketimi, çok sayıda kedileri ile Viyana'nın batısında yaşadığı evinde Beach Boys dinleyerek karikatürlerini yapıyordu. Çoğu kez zamanında teslim etmediği işlerinden dolayı kızdırdığı yayıncılar dahi, zıtlıkları, çelişkileri vurucu bir şekilde eserlerine yansıtan bu sanatçını gerçek bir hümanist ve ahlakçı olduğu konusunda hemfikirdiler. Topluma kendini kabul ettirdiği 80'li yıllarda, kendini biraz da eleştirmek istercesine "Olgunluk çağını yaşamadan, ergenlikten ihtiyarlığa girdim" diyordu.

OLGUNLUK ÇAĞINI YAŞAMADAN, ERGENLİKTEN İHTİYARLIĞA GEÇİŞ...

İNANÇLILARIN DİNCİLERLE MÜCADELESİ

Sinema ve sahne sanatçısı, yazar ve kabareci Helmut Qualtinger, Avusturyalıların özelliklerini anlatırken "en büyük toplumsal eleştirileri bile gülümseyip geçme, üzerine alınmama ve hiçbir şey olmamış gibi davranma alışkanlığı olan bir toplum" diye yakınır. Aynı şey Manfred Deix içinde geçerlidir.

Parti kimliği 1984 © Manfred Deix 2016

DEIX
HİÇ ZAYIFLARLA ALAY ETMEDİ, DÜŞENE VURMADI, ÇARESİZ YOKSULLARI ELEŞTİRMEDİ

Aymazlıklarını hicvettiği kesim, halk arasında tanınmışlığı artan Manfred Deix'ı hiç rahat bırakmadı. Deix, kilisenin şikayetleri üzerine açılan davalarla da uğraşmak zorunda kaldı.

Manfred Deix'ın bizzat kendisinin de sık sık hatırlattığı bir özelliği vardı: Hiçbir zaman yapıtlarında zayıfları hicvetmemek, düşene vurmamak, çaresizleri eleştirmemek... Irkçılığa, cinsiyet ayrımına, bağnazlığa, rüşvete, cahilliğe ve zevksizliğe prim vermedi, hep karşı çıktı. Rakipleri ile mücadeleyi hiç bırakmadı. Sağcı parti FPÖ'nün faşist başkanı Jörg Haider'i "g.t" olarak adlandırınca, mahkeme tarafından 50 bin Şiling cezaya çarptırılmıştı. Cezanın tutarını öğrenince yanıtı "Buna değer, seve seve veririm" oldu.

Hazreti İsa'yı zampara, küfürbaz, mızmız biri olarak çizdiğinde de kilise tarafından mahkemeye verildi. Ama Deix kavgadan hiç kaçmadı. Onu kızdıran asıl şey, yapıtlarına, kendi vurgulamak istediği şeylerin, yani kendi amacının dışında anlamlar yüklenmesi idi. İncil'e inanıyordu. Hâkime ve kilise temsilcilerine İsa'yı karikatürlerinde daha sevimli tanıtmak istediğini, bir hicivci olarak mesleğini ciddiye aldığını, böyle bir durumda da elbette herkesin sevdiği kişi olunamayacağını söylüyordu. "Belli bir hürriyete" sahip olması gerekiyordu. Bu, kaçınılmazdı. Savunmasının anlaşılmadığını fark edince, hakkında verilecek kararı beklemeden "Hakarete uğradım, hadi bana müsaade, kalın sağlıcakla" dedikten sonra mahkeme salonunu terk etmişti.

Almanca konuşulan ülkelerde en tanınmış hicivci çizer ve karikatürist Deix, 25 Haziran 2016 cumartesi günü, uzun ve ağır bir hastalıktan sonra 67 yaşında hayata gözlerini yumdu. Avusturya Basın Ajansı APA, geçen yıl sanatçının sağlık durumu hakkında medyada endişeli haberlere sıkça yer verildiğine dikkat çekti. Gerçekten de 2014 yılında bir kitap tanıtım etkinliği, sanatçının aniden fenalaşması üzerine ileri bir tarihe ertelenmek zorunda kalınmıştı. Dostları bu erken finali bekliyordu.

Arabada tam formda | (tarihsiz) © Manfred Deix 2016

Manfred Deix
Papazlar evlenmeli mi? 1995 © Manfred Deix 2016

Manfred Deix sözünü hiçbir şeyden sakınmadı: "Mizahçılar ne söyleyeceklerse lafı dolaştırmadan, ağzında gevelemeden doğrudan söylemelidirler. Eğer bizler açık konuşamayacaksak kim konuşacak!"

Deix, kendi doğrularını çizgileriyle savunmaktan çekinmeyen bir hiciv kuşuydu, uçtu gitti. Artık yapıtlarıya yaşayacak.

KREMS KARİKATÜR MÜZESİ

KARIKATUR MUSEUM KREMS

KARIKATUR-MUSEUM KREMS
Steiner Landstrasse 3a
A-3500 Krems-Stein
office@karikaturmuseum.at
www.karikaturmuseum.at

ZÜLFÜ LİVANELİ İLE MÜZİK VE İNSAN ÜZERİNE

Evrensele açılan kapı

ORHAN ÇALIŞIR

*yerellik*ten geçiyor

Foto: Rolf Schoellkopf

Foto: Rolf Schoellkopf

BREMEN | Ünlü sanatçı Zülfü Livaneli, Bremen'de 19 ve 20 Haziran'da düzenlenen etkinliklerle 70'inci doğum gününü kutladı. *"Avrupa Kültür"* olarak bu fırsatı değerlendirip Livaneli ile yaklaşık 50 yıllık müzik geçmişi ve günümüz müziği hakkındaki düşünceleri üzerine bir söyleşi yaptık.

- Müziğiniz hakkında farklı tanımlar kullanılıyor, özgün müzik, sadece Zülfü Livaneli müziği vb... Siz kendi müziğinizi nasıl tanımlarsınız?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Aslında tam bir adı yok bunun. Film müzikleri yaptığımız zamanlarda, müziğin o film için orijinal olarak bestelendiği belirtmek için "özgün müzik" diye belirtirdik. Çünkü o yıllarda filmlere çeşitli albümlerden parçalar serpiştirilirdi. Bu deyim zamanla, bir müzik tarzını belirler oldu. Benden sonra gelen birçok sanatçı için de kullanıldı, ama ben fazla benimsemedim. Bir isim koymak da gerekmiyor zaten.

- Bağlamayı çalmayı, farklı çalmayı, Yaşar Kemal'in tabiriyle "müthiş çalmayı" nasıl öğrendiniz?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Ailem beni ilkokulda yabancı dil eğitim veren ve bugün TED denilen Maarif Koleji'ne yazdırdı. O dönemde yabancı dilde okumak, Türkiye'ye yabancılaşmak olarak algılanırdı. Bunu önlemek için babam bana bir bağlama aldı ve bu çalgı yoluyla Anadolu ile bağımı korumamı istedi. O zamanlar Türkiye'de şehirlerde saz çalmak, halk müziği, halk kültürü veya halkla ilgilenmek pek popüler değildi. Küçük görülürdü. Benim yaşadığım çevrelerde Beatles, Elvis Presley falan dinlenirdi. Oysa saz bizim tipik müzik aletimiz, İtalyanların mandolini, İspanyolların gitarı gibi... Daha sonra benim de dahil olduğum kuşak, sazı Türkiye'de popüler yaptı. Saz çalmayı kendi kendime öğrendim, ama daha sonra babamın Adliye Müfettişi olarak gittiği Çorum'un Mecitözü ilçesinde bir Alevi dedesini dinledim. O gün benim

Foto: Rolf Schoellkopf

hayatım değişti ve bugüne kadar sürüp giden müzik anlayışımın temelleri atıldı.

CUNTADAN ÇAĞDAŞLIĞA

- Nasıl buldunuz bu dedeyi, nasıl saz çalıyordu?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Babam beni mahkeme başkâtibinin oğluyla gönderdi. Bir kulübeye geldik. İçeride böyle uzun sakallı yaşlı derviş gibi bir adam. Ve bu adam saz çalıyordu, fakat o zamana kadar hiç duymadığım bir biçimde, bambaşka bir şekilde çalıyordu. Sazı eskiden Orta Asya'dan geldiği gibi en eski biçimde çalıyordu. Tabii benim o zamanlar bunlardan haberim yok, sonradan öğreniyorum. Böyle radyolarda falan dinlediğimizle hiç alakası yok.

- İlk defa 12 Mart sonrası Avrupa'ya çıkmak zorunda kalmıştınız, ağırlıklı olarak müzik çalışmalarınız da sanıyorum o dönemde başladı...

ZÜLFÜ LİVANELİ - Evet. Daha önce amatör olarak müzikle uğraşıyordum, kendimi yetiştirdiğim alan daha çok edebiyattı ama yurtdışında, 12 Mart cuntasının zulmünü anlatan türkülerimi yayınladım. O albüm, direnişin sesi haline geldi ve beni müziğe doğru çekti.

- Yanılmıyorsam, o dönemde İsveç'te batılı müzisyenlerin yanı sıra Türkiye'den halk şairleriyle de yakın temastaydınız, değil mi?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Evet. Çocukluğumdan bu yana halk müziği ile ilişkim hiç kesilmedi. Bestelerimin ve şiirlerimin kaynağında, Anadolu'nun uzun ve köklü geleneğinin etkileri vardır. Bu ses sistemi üzerine yaptım bestelerimi. Âşık Nesimi, Âşık Daimi, Âşık İhsani, Kul Ahmet, Neşet Ertaş, Hacı Taşan, Hüseyin Çırakman gibi pek çok dostla hayatı paylaştık, saz çaldık, söyledik.

Yurtdışında da uluslararası deneyimler edinme olanağı buldum. Theodorakis'le,

O ZAMANLAR ŞEHİRLERDE SAZ ÇALMAK, HALK MÜZİĞİ, HALK KÜLTÜRÜ KÜÇÜK GÖRÜLÜRDÜ

Avrupalı ve Güney Amerikalı ve başka müzisyenlerle arkadaş oldum. Dünyanın başka müzisyenlerini izledim. Ve şu sonuca vardım: Kendi halkının müziğinin özünü alacaksın, melodiyi değil, başka melodiler yazacaksın. Müziğin özü ses sistemidir. Bütün ülkelerin kendi ses sistemleri vardır. Bugün soruyorlar, bu şarkılar neden 40 yıldır çalınıyor ve söyleniyor, ses sistemi insanlara aşina olduğundan. Ben Stockholm'de müzik okudum. Bu şarkılar Londra, Moskova ve başka yerlerde büyük orkestralar tarafından da seslendirildi, fakat dinlerseniz hemen müziğin özünün farklı olduğunu duyuyorsunuz.

KENDİ HALKININ MÜZİĞİNİN ÖZÜNÜ ALACAKSIN, MELODİYİ DEĞİL

YERELLİK VE EVRENSELLİK

- Nasıl evrensel sanat yapılır ve evrensel sanatçı olunur?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Çok sevdiğim film yönetmeni Taviani Kardeşler vardır. Seneler önce Korsika'da karşılaştık. Onlara, "Siz çok güzel filmler yapıyorsunuz, bunları herkes beğeniyor, bu nereden kaynaklanıyor?" diye sordum. Bana "Biz İtalya'ya bile bakmıyoruz, biz Toskanalıyız ve sadece oraya bakıyoruz. Oradaki gerçeğe bakıyoruz. Eğer bir yerdeki insani ilişkileri iyi anlatırsan o zaman evrensel olursun" dediler. Aynı şey Yaşar Kemal için de geçerli, o sadece Çukurovalı insanları anlattı, fakat bütün dünya onu okudu ve anladı.

Bana Çin'deki bir okumamda gazeteciler "Kitaplarınız Çin'i anlatıyor" demişti. Ben bunu hiç düşünmemiştim. "Hikâyeniz geleneksel ile modern arasındaki insanları anlatıyor, bu da bizim durumumuz" dediler. İnsanoğluna doğru bakarsan, o zaman bütün insanları görürsün.

- İkinci uzun süreli yurt dışına çıkışınız 12 Eylül sonrası oldu, bu size mutlaka pek çok acı yaşattı, peki sanatınıza bir katkısı oldu mu? Türkiye gibi ülkelerin aydınları sürgünde yaşamak zorunda kalırlar ve birçok ürünlerini de sürgünde verirler...

ZÜLFÜ LİVANELİ - O dönemlerde yazdığım bir yazıda "Sürgün uzun süren ağır

bir hastalık gibidir" demiştim, hâlâ aynı fikirdeyim. Buna rağmen 12 Eylül'den sonra, Yol filminin müziğini besteledim ve biraz da bu nedenle üç yıl Paris'te yaşadım. Bu dönemin bana katkıları oldu elbette. Abidin ve Güzin Dino, Nâzım'ın eski eşi Münevver Andaç, Avni Arbaş, Komet, Mehmet Ulusoy gibi sayamayacağım kadar önemli sanatçı ve Jack Lang gibi Fransız dostlar hayatımı zenginleştirdi. Tülay German'la Paris'te albüm kaydettik. Bestelerim açısından da çok verimli oldu Paris. "Yiğidim Aslanım", "Özgürlük", "Gözlerin" gibi pek çok beste burada doğdu.

ARABESK GÜZEL DEĞİL!

- Türkiye'de sanat ve özellikle müzik ne durumda? Bir söyleşide, sanıyorum Konfüçyus'tan alıntılayarak "Bir toplumun müziği bozuldu mu, o toplumda pek çok şey bozulmuş demektir" demiştiniz...

ZÜLFÜ LİVANELİ - Bu söze bütün kalbimle inanıyorum. Bir toplumun yaygın müziğinde, o toplumun eğilimleri duyulabiliyor. Biz ne yazık ki Karacaoğlan, Yunus Emre inceliğinden kaba haykırışlara, kulağa tornavida sokar gibi dünyada hiçbir uygar insanın dinleyemeyeceği bir müziğe geldik. Çünkü toplumun çoğu incelikten, hüzünden, anlayıştan merhametten uzaklaştı.

1950 ve 1960'lardaki kırdan şehre yoğun göç, müziği bozdu. Başka birçok şeyi bozduğu gibi. İnsanlar geldikleri köylerindeki müziği bir kenara ittiler ve şehir müziğini de öğrenemediler. Ruhlarındaki karmaşıklığa denk gelen bir müziğe yöneldiler. Garip, komik bir şey ortaya çıktı. Türkiye'de buna "arabesk" diyorlar, yıllardır her yere hâkim. Bunun Arap müziği ile ilgisi yok. Arap müziği güzeldir, bütün halkların müzikleri güzeldir, fakat bu güzel değil.

- Şimdi hem Türkiye hem de dünyada sesinizi yazar olarak duyuruyorsunuz. Bir söyleşide benim asıl işim ve yapmak istediğim yazarlık demiştiniz. Müzisyenlik, film yönetmenliği ve yazarlık birbirinin devamı mı?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Edebiyat benim hep kanımdaydı. Müziğim de salt müzik değil, edebiyatla, şiirle müzik arasında bir yerde duruyordu. Şimdi kitaplarıma gömülmüş durumdayım.

-70'inci yaşınızı son büyük müzik çalışmanız olan "Rumi Suite" konseri ve montajını baştan sona yeniden yaptığınız "Yer Demir Gök Bakır" filminin gösterimiyle Bremen'de kutladınız. Bremen'in sizde ayrı bir yeri mi var?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Bremen benim için önemli. Çünkü çok dostum var bu şehirde. Yıllar önce Peter Schulze'nin yapımcılığında ünlü Sendesaal'de "Ada" albümünü kaydettik. Aziz Nesin'le ve diğer dostlarla buraya çok gidip geldik.

- Avrupa, Batı müziği ne durumda?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Yaşım ilerledi diye mi böyle düşündüğümü bilmiyorum, ama müzik her yerde geriliyor. Çünkü deneysel müzik yapılmıyor, mal satma derdinde olan kapitalizm, bir canavar gibi müziği de ele geçirdi.

- Protest müzik nereden geldi, şimdi ne durumda?

ZÜLFÜ LİVANELİ - Sömürüye, zulme, insan hakları ihlâllerine, yoksulluğa karşı çıkan insan yüreği, protest müziğe har zaman ihtiyaç duyar. Çünkü eşkıya dünyaya sonuna kadar hükümdar olmaz.

- Çok teşekkürler ve nice yıllara...

MÜZİK GERİLİYOR, KAPİTALİZM BİR CANAVAR GİBİ MÜZİĞİ DE ELE GEÇİRDİ

Bizim Aachen REGION

AACHEN, DÜREN, HEINSBERG VE EUSKIRCHEN İÇİN TÜRKÇE DERGİ

4 BÖLGE
25 ŞEHİR
21 TOPLULUK

"**REGION AACHEN**" BÖLGESİNDE
TÜRKÇE KONUŞAN **48.000** İNSANA
HİTAP EDEN, TAMAMEN YEREL
TEK **TÜRKÇE** YAYIN ORGANI

1 Nisan 2016'da bir şaka yapacağız *ve çıkacak olan*
yeni sayımızla ***3. yılımızı kutlayacağız!***

%100

YEREL • TARAFSIZ • ÜCRETSİZ

www.**bizimaachen**.de

www.politeknik.de

info@politeknik.de

WOLFGANG J. KOSCHNICK VE **"ZENGİN DEMOKRASİLERİNİN"** İFLASI

Demokrasi artık bu

OSMAN ÇUTSAY

FRANKFURT Dünya tersine döndü gerçekten de: Görece daha az gelişmiş ve daha yoksul ülkelerdeki muhalefet hareketlerinin zenginlerdeki demokrasilere yönelik hayranlığına bir son vermeyi amaçlamasa da, girilen demokrasi yolunun metropollerde resmen çıkmaza girdiği savunuluyor. Dahası var: Demokrasinin sonu ilan ediliyor. Zenginler demokrasisinden devşirilmiş tablolarla, demokrasiyle ilgili bütün ezberlerin gözden geçirilmesi isteniyor. Çağdaş demokrasinin merkezi kabul edilen Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinde demokrasinin tarihe karıştığı yazılıyor.

İyi de, kim bunlar? Sistem karşıtları mı? Serbest piyasanın hasımları mı?

Değil: Demokrasinin, özellikle de gelişmiş sanayi ülkelerindeki parlamenter sistemlerin, bir başka ifadeyle "temsili demokrasilerin" yolun sonuna geldiğini ileri sürenler, mevcut sisteme temelinden karşı çıkanlar değil. Yani serbest piyasa ekonomisine ve parlamenter demokrasiye, daha doğrusu kapitalizme düşman olanlar değil bu tür iddiaların sahipleri... Bazı rötuş talepleri bir kenara bırakalırsa, kapitalizme hiçbir itirazı olmayanlar... "Bitti bu iş" diyenler, onlar.

1989 sonrasında patlak veren ve çeyrek yüzyılı iyice geride bırakan büyük demokrasi rüyasının bu ani finali ("Demokrasi biteli çok oldu"), serbest piyasanın yegâne çözüm olduğunu düşünenler arasında bile demokrasinin eski çekiciliğini tümüyle yitirmesi, çok yeni bir belirsizliğin içinde olduğumuzu gösteriyor. İşte bunlar art arda kitaplaşıyor.

rada oturmuyor!

AÇIK SÖZLÜ YAZAR: BİTTİ, EVET!

Wolfgang J. Koschnick, kısa bir süre önce, son yıllarda ilginç atılımlar gerçekleştiren mütevazı bir yayınevi, Westend Verlag, tarafından yayımlanan "Eine Demokratie haben wir schon lange nicht mehr" (Çoktandır Bir Demokrasiye Sahip Değiliz) başlıklı kitabında, sözünü hiç sakınmadan gerçekleri masanın üzerine serip tartışmaya açıyor. Her tarafından savaşlar fışkıran, tüm dikişleri atan yeni dünya düzensizliğinde bir suçlu arıyor; Üçüncü Dünya Savaşı izlenimi veren bu yer yer "çok sıcak barış"ta demokrasiden duyulan nefretin metropollerdeki izini sürmeye çalışıyor.

Alman ve ABD medyasının bilinen isimlerinden bu yazarın, suçluyu bürokraside ve kemikleşmiş siyaset sınıfında bulduğu söylenebilir. Gerçi zengin ülkelerdeki demokrasi yorgunluğunun ve oligarşik sistemin köklerine uzanmaya çalışıyor Koschnick, ama karmaşık süreçlerin o kadar kolay açıklanamayacağının da farkında. Ne olursa olsun, Koschnick, kitap boyunca iyi yakalanmış örneklerle ana tezinin altını beslemeyi başarıyor.

Elbette Wolfgang J. Koschnick'in gelişkin ve çağdaş bir demokrasinin içerdiği çıkmazları tartışmaya açmak için gösterdiği çabanın, bundan daha fazlasını ve derinini arayanları tatmin ettiğini söylemek zor. Ama ortada sürpriz bir metin de var: Siyasetin zirvesinin sadece Batı demokrasilerinde bulunabileceğini düşünenler, ilginç bir çıkmaz sokak tablosuyla karşı karşıya

bırakılıyor. Nerede bulunduğumuzla ilgili ve "demokrasi buradan taşınalı çok oldu" saptamasını güçlendiren etkili bir fotoğraf yine de bu kitap. Yer yer çok açık yürekli.

Bu açık yürekliliğin, etkin ve tüm hayallerini soyut demokrasi bulutlarıyla sınırlayan Türkiye kökenli yeni Avrupalı politikacılar için de verimli sonuçlara yol açması mümkündür. Tabii talep olursa.

Koschnick, demokrasi fikrinin resmen tarihe karıştığını örnekler eşiğinde kanıtlamaya çalışırken, halktaki kayıtsızlığın, seçim ve sandık yorgunluğunun nedenlerine de eğiliyor. Ama nedenlerden çok, oluşturduğu bu tablo ilgi topluyor. Demokrasi, Koschnick'e göre, özellikle gelişkin sanayi ülkelerinde bazı değerler, fikirler üzerinde yükselmesi gereken bir kurgu: Sürekli refah artışı, sosyal adaletin yaygınlaşması, fırsat eşitliğinin kalıcı bir nitelik kazanması, kuşaklar arası adaletin sağlanması, yani "yaşlı kuşağın genç kuşağın sırtından yaşamaması" ve en önemlisi de sefaletle yoksulluğun artık "aşılmış kavramlar" olarak gerçek hayatta bir karşılığının bulunmaması... Demokrasi, işte böyle düşüncelerin somutlaşmasıyla günlük hayatımıza girebiliyor. Koschnick'in zaman zaman bizzat sorduğu soru, kurguladığı tablodan sürekli yüzümüze sıçrıyor: Gelişmiş demokratik sistem, sadece yüzeydeki semptomların kurcalanıp iyileştirilmesine dayalı bir "tedavi" dışında neye izin veriyor ki? Bu soru, kitap boyunca çok sık yineleniyor ve yanıtsız bırakılıyor. Saklı bazı yanıtların "Temsili demokrasinin kurulları epey bir kaba saçmalıklara neden olabilir, ama bu saçmalıkları, yapısal gerekçelerle, asla tekrar düzeltemez" (s. 212) gibi cümlelerde yattığını söyleyebiliriz.

KOSCHNICK, BÜYÜK BİR AÇIKLIKLA, BİR ÇÖKÜŞ SÜRECİNDE OLDUĞUMUZU DAHA ÖNSÖZDE BAĞIRIYOR

BOŞUNA ZORLUYORSUNUZ, OLMUYOR!

Kitap ve yazarı, büyük bir açıklıkla bir çöküş sürecinde olduğumuzu, kitabın başında, daha önsözde bağırıyor: "Gelişmiş temsili demokrasilerin çöküşü kaçınılmaz, çünkü demokratik sistemlerin kendi kendisini yıkan özdinamikleri kaçınılmaz bir biçimde yıkıma yönelmektedir." (s. 19) Koschnick için ortada bir sistem boşluğu vardır ve bu adeta kangrenleşmiş bir yara halindedir. Baştan sona olumsuz örneklerle bezeli bir demokrasi kitabından sadece çıkışsızlık sonucu çıkarılabilir, dedik. Kitap bu karamsar tablonun gölgesinden kurtulamıyor. Doğrusu yazarın bundan kurtulmak istediği de söylenemiyor.

Koschnick, net ifadelerle bir illüzyona veda çağrısında bulunuyor aslında. Siyasal partilerde örgütlü ve mesleği politikacılık olan bir bürokrat kesim, siyaset yaşamındaki kayıtsız şartsız egemenliğini çoktan ilan etmiş durumdadır ve koşullar çok daha farklı ve gelişkin olmasına rağmen yurttaşların karar süreçlerine katılımında büyük boşluklar yaşandığını herkes görmektedir. Koschnick'e göre, bunda da esas suçlunun temsili demokraside ve ona iman edenlerde aranması gerekiyor:

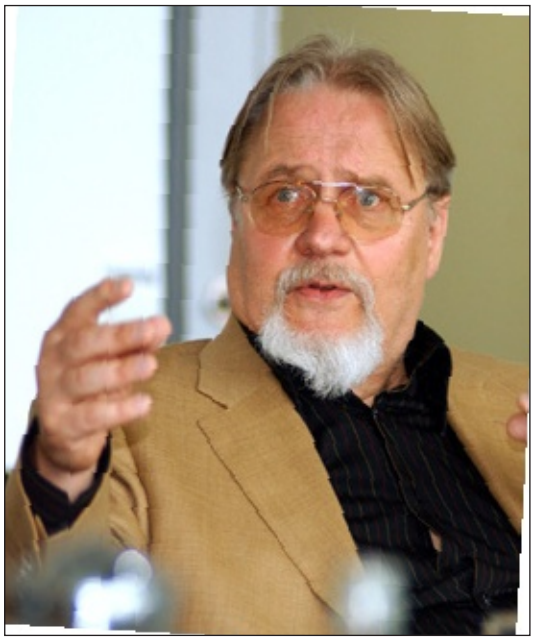

Wolfgang Koschnick © privat

"Sistem ağır, âtıl ve külfetlidir, yurttaşlarda karamsarlığa neden olmaktadır. İnsanlar kendilerini dışlanmış, kader ve çıkarlarını bırakın kendi ellerine almayı, bunları sadece etkileme şansından bile tümüyle yoksun bırakıldıklarını hissediyorlar. Bu eski tarz temsili demokraside gerçekten de önemli kararlar yurttaşlar

dışlanarak alınıyor. (...) Yurttaşların çıkarlarının önüne, temsili demokrasi çağında, ağırlıklı, ağır basan ve giderek eylem yeteneği bulunmayan siyasal partiler, dernekler, parlamentolar, bürokrasiler ve küresel dev şirketler gibi büyük örgütler sürülüyor ve bunlar yurttaşların üzerine çıkarılıyor. Bu örgütler yurttaşların çıkarlarını temsil etmediği gibi giderek bu çıkarlara karşı konuşlanıyor." (s. 13)

Wolfgang J. Koschnick çok açık: Demokrasinin en büyük ayak bağı artık siyasal partilerdir. Bunlar batmış bir dünyadan arta kalan şeylerdir ve partiler demokrasisi de, yeni çağın siyasal dinozorlarının son doğal parkıdır. Yazar, siyasal partilerin artık programatik açıdan hemen hemen tümüyle örtüştüğünü ve birbirleriyle kolayca değiştirilebildiğini belirtmekte ve birbirlerinden gerektiğinde konular çalabildikleri için de "siyasal iktidar tümüyle bir partiler kartelinin elinde uzanmaktadır" (s. 14) saptamasında bulunmaktadır. Gözlem sonuçları nettir: "Kitle partileri rahatça birbirinin yerine geçebilir. Bunlar için seçim tartışmaları, siyasal seçenekler getirmek gibi o ilk temel hedefler tamamen anlamını yitirmiştir. Sadece karşıtlarına çamur atmayı düşünen bu partilerin somut sorunlara alternatif çözümler üretmek gibi bir derdi de bulunmamaktadır." (s. 15)

MODERN BİR TABU: DEMOKRASİ

Kitaptaki en önemli vurgu, demokrasinin nasıl bir tabu olduğuyla ilgili belirlemelerdir. Demokrasi, kavram olarak, yine Koschnick'e göre, zamanımızın en son ve en sıkı siyasal tabusudur ve ona kimsenin dokunması mümkün değildir. Yazar, demokrasinin aslında başlı başına bir değer ve her şey için bir ölçüt olduğunu hatırlatırken, bunu gerekçelendirmenin şart olmadığının da altını çiziyor. Şöyle devam ediyor:

"Sadece ondan yana olunduğu söylenmelidir. Demokrasiye karşı olan, kendisinin sağcı, anayasa düşmanı, bolşevik, neonazi veya sadece kötü bir insan olduğunu ortaya koymaktadır. Demokrasiye karşı hiçbir şey söylenemez. En eleştirel eleştirmen bile bu noktada susmak zorundadır. En kötü durumda, sözü geçen eleştirmen tereddütlü bir biçimde, bu demokrasinin gerçek demokrasi olmadığını ve halkı da yeterince içine almadığını ima edebilir. Ama orada da hiç yanlış bir şey söylememek için sözlerini iyi tartmalıdır." (s. 17)

Koschnick, yer yer gerçekten cüretli böyle çıkışlarında, açık bir dille demokratik sistemin kutsallığını yargılamakta ve bu yargıya ortak olmaya çağırmaktadır. Kuşkusuz, haklıdır. Günümüzde demokrasi kavramının üzerine çağdışı bir dokunulmazlık zırhı çekilmiştir. Nitekim Koschnick, hastalığın nedenine parmak basıyor: "Siyasetin bu iğrenç hali, demokratik sistemin çöküşünün bir sonucudur. Bu durum bir sistem hatasıdır, böyle olduğu saptanamazsa düzeltilmesi de mümkün olamaz."

Kitap sayfa sayfa ilerledikçe, Türkiye gibi ülkelerdeki "demokratları" şaşkına çevirecek itirafların arka arka sıralandığına ve temellendirildiğine tanık oluyoruz. Bizde çok tartışılan güçler ayrılığı üzerine Koschnick'in saptaması neredeyse acımasızdır: Zengin Batı demokrasilerinde, örneğin Almanya'da, güçler ayrılığı pratikte resmen tasfiye edilmiş durumdadır. Yönetimin denetlenmesi diye bir şey artık yoktur (s. 31), kaldı ki zaten mümkün de değildir. Bu gerilemeyi partilerin egemenliğine bağlayan yazar, tüm devlet otoritesinin partiler oligarşisinden doğduğunu, parti demokrasisinin bir tür yumuşak diktatörlük olduğunu yazarken, sadece yasama ve yürütme erklerinin değil, yargının da artık oligarşik partilerin eline geçtiğini vurguluyor. (s. 112-113)

Temsili demokrasi oyununa karşı hem de içeriden yapılan bu suçlamalar, hatta saldırılar, devletin oligarşik bir günlük çıkar örgütlenmesine dönüşmüş partiler eliyle çürütüldüğünü belirten Koschnick için, zengin demokrasilerindeki rejim, devletle şu birbirlerinden herhangi bir farkı kalmamış partilerin iç içe geçmesinden başka bir şey değil. Örneğin, Almanya'da bu iç

BATI DEMOKRASİLERİ KUVVETLER AYRIMINI DA TASFİYE ETMİŞ DURUMDA

içelik, söz konusu kurumları adeta dikişsiz bir biçimde kaynaştırmayı başarmıştır.

Böyle bakınca kuvvetler ayrımının merkezde sessiz sedasız tarihe karıştığını görüyoruz. Daha doğrusu göremiyoruz. Ama görmek isteyen göz, sadece görece az gelişmiş demokrasilerde, örneğin Türkiye'de değil, tersine demokrasinin tam göbeğinde, zengin mutfağında ve Almanya'da bu ayrımın tarih olduğunu saptayabiliyor. Yani demokratik Avrupa'da, mesela Federal Almanya'da devlet ile hükümetin birbirinden ayrılmasının, özellikle kuvvetler ayrımının on yıllar içeren bir süreçte artan ölçüde silikleştiği açık. Koschnick'e göre, bunun nedeni, partilerin nüfuzunun bir mantar örtüsü gibi artan oranda hemen hemen tüm devlet ve yarı-devlet kurumları üzerinden yayılmasında yatıyor. (s. 113) Yasama ve yürütmedeki parti oligarşisi, yani birçok parti olsa bile sonuçta tek bir devlet partisi gibi çalışan bu sözde bağımsız örgütler, iktidar için yargı sistemini de ele geçirmeyi başarmış görü-

PARTİ OLİGARŞİLERİ, İKTİDAR İÇİN YARGIYI DA ELE GEÇİRMEYİ BAŞARDI

nüyor: "Yürütme ve yasamanın ötesinde, partiler, seçim komisyonları aracılığıyla en üst mahkemelere yapılan atamalar üzerinde de önemli bir nüfuza sahiptir."(s. 113)

Demek ki, sözcüğün en geniş anlamıyla, tam bir "biçimsel demokrasi" içindeyiz: Kuvvetler ayrımı bir masaldır!

Koschnick, Avrupa demokrasisinin bugünü ve yarınıyla ilgili tartışmalarda son yılların en ilginç bir referans odağını oluşturan Colin Crouch'a da yer veriyor. Daha doğrusu onun tezlerini kitabında doğruluyor. Crouch'tan örnekler vererek, ne tür bir demokrasi içinde yaşadığımızı, sadece göstermelik kalıplardan oluşan, içeriksiz bir yapıyla karşı karşıya olduğumuzu yazıyor. Koschnick, Crouch'un yolunda ve açık sözlüdür: "Pratikte gelişkin demokrasi kurumlarının içi boştur, özsüzdür, çünkü yurttaşlar siyasal olaylara çoktandır katılmamaktadır. Postdemokraside seçmenin bir rolü kalmamıştır." (s. 115) Elbette bunun sonuçsuz kalması da mümkün değildir.

Bir örnek, parlamento tartışmalarındaki düzeysizlik kabul edilebilir. Bu, bir başka "tokluk sıtması"na karşılık geliyor Koschnick'e göre. Düzeysizliği bu koşullarda çok normal karşılıyor. Sol Parti'nin güçlü ve sol ismi Sahra Wagenknecht'in bir sözüne hak verirken, siyaseti bir gelir kapısı, bir meslek olarak görenlerin, yani sadece mevcut siyaset dükkanıyla ilgilenenlerin zamanla ahmaklaştığı saptamasına da destek veriyor. Biz buradan "ahmaklaşanlar ahmaklaştırır" tezine bir geçiş köprüsü kurabiliriz.

Ve o köprüden de geçebiliriz: Örneğin, bütün bu saptama ve irdelemelerin biraz da Türkiye'nin öyküsü olduğunu görmüyor muyuz? Partilerin içeriksizliği, meclisteki davranış biçimleri, Türkiye ile Almanya'da birbirinden köklü farklar göstermemektedir. Parti askerliği ve milletvekillerinin liderliğe her durumda kayıtsız şartsız bağlılığı, Türkiye'nin Almanya'dan, ve tersi, Almanya demokrasisinin de Türk demokrasisinden köklü bir farkı olmadığını gösteriyor. Elbette Türkiye tablosundan zaman zaman yüzümüze sıçrayan, şirazesinden çıkmış devlet şiddetini bir kenara bırakırsak... Arada fark niceldir. Ülkeler ve demokrasi oyunları arasında bir benzerlik saptıyoruz. Ya da ortaklık...

İŞ DÜNYASI VE DEVLET

Ama asıl ortaklık, iş dünyasının devlete el koyabilmesinde. İş dünyasının devlete çoktan boyun eğdirdiğini vurgulayan Alman araştırmacı, sermaye lobilerinin yasa koyucu üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu kanısında ve bunu söz konusu lobilerin, çıkar gruplarının yasaların yapım sürecindeki payları üzerinden saptamanın kolaylığına da dikkat çekiyor. (s. 191)

Aslında günümüzün siyasal rejimleri, özellikle zengin Batı'daki siyasallaşmanın anlam ve geleceği üzerine çok karamsar olduğunu saklamıyor Wolfgang Koschnick: "Bugün modern devlet yine parçalanma tehdidiyle karşı karşıyadır ve gelişmiş demokrasilerde yaşayan insanlık bir tür hanedana dönüşen ekonomi oligarklarının eline düşmektedir." (s. 192) Hatta Batı dünyasında halkların bir felaketin içinden geçtiğini yazacak kadar açık sözlüdür: "Güçlü lobicilerin nüfuzuyla deforme olmuş devlet, siyasal gerçeklikte geniş halk kesimleri için bir felakettir." (s. 196)

Bu tablodan çıkış var mı?

Koschnick'e göre, mevcut sistem, "Batı demokrasisi", reform kapılarını da kapatmış durumdadır. İşleyen tek şey, mevcut kaosta yüzeysel iyileştirme çabalarıdır ve bu tür kurcalamaların bir sonuç alması da beklenen bir şey değildir: "Statükonun kırılgan dengesine her müdahale, iktidarın temellerini tehlikeye atıyor ve bu nedenle, ne pahasına olursa olsun bu müdahale engelleniyor. Ama ne kadar engellenirse, reform ihtiyacı bir o kadar acilleşiyor. Bu noktada da tüm reformlara direnç daha bir sertleşiyor. Tam bir kısırdöngü bu." (s. 212)

Siyasal kastın geçen on yıllarla birlikte kemikleştiğine inanan yazar, "Bu kast, kendisini giderek tüm halktan iyice uzaklaştır-

MODERN DEMOKRASİLER VE DEVLETLERİ PARÇALANMAK ÜZERE. TABLODAN ÇIKIŞ ZOR

mıştır ve kendi çıkarlarını geliştirmektedir. Siyasal kast, temsil etmesi gereken insanlardan iyice sıyrılmaktadır" (s. 240) görüşünü dile getirirken, demokrasinin hiçbir çekiciliğinin kalmadığını da hatırlatıyor.

Haksız olduğunu söyleyemeyiz. Batı demokrasilerinin kendi içlerinde, özellikle AB'de, yoğun bir kırılma eşliğinde ve çaresizlikle çırpındığını görüyoruz. Bunu günlük yaşamda görmek aslında kolaydır. Sadece bu kadar değil.

Şu da var: Kitabın sonundaki bazı vurgular, Koschnick'in, kendi sonuçlarından pek ürkmediği teşhisi koymamızı kolaylaştırmaktadır. Demokrasinin henüz 200 yaşında falan olduğunu kaydeden yazara göre, bu rejimin sonsuza kadar yaşayabileceğini gösteren bir işaret bulunmuyor. Asıl önemlisi, "Özellikle gelişmiş sanayi ülkelerinde yaşayan insanlar üzerinde demokrasini herhangi bir çekiciliği yok" sonucuna varabilmesidir. (s. 271) İnsanların AB'nin merkez ülkelerinde, zengin demokrasilerinde yani, kuşkusuz sadece oralarda da değil, siyaset ve demokrasiden kaçtığını, resmen yüz çevirdiğini savunan Koschnick,"Seçmenin yarısı sandığa bile gitmiyor" derken, "İnsanların durumunun hep daha kötüye gittiği bir demokrasinin hiçbir değeri yoktur" sonucuna ulaşıyor. (s. 271) Gelişmiş demokrasilerin vaatlerini yerine getirememesinden sonra, bu da olağandır. (s. 273)

KOSCHNICK'E GÖRE, MODERN DEVLET NEOLİBERAL DEMOKRASİLER HALİNDE ÇÖKÜYOR

BATI'YI ÇÖKERTEN "NEOLİBERAL DEMOKRASİ"

Gelinen yeri, neoliberal cehaletin ve barbarlığın insanlığı getirip bıraktığı nokta olarak tanımlayabiliriz. Maliyetleri düşürmek adına, çalışanların gelirlerini sürekli baskı altında tutmanın sonucu, tüm temsili demokrasilerde yoksulluğun artmasıdır. Zenginle yoksul arasındaki mesafe korkunç boyutlarda açılmış durumda, o ünlü orta sınıflar iyice erimiş görünüyor. Bu nokta, Koschnick'i sol politikadan ayıran noktadır. Dikkat çekmeyi düşünmediği şey, gelişmiş temsili demokrasilerin, bizim Batı demokrasisi dediğimiz ülkelerin yani, İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle 1950'ler ve 1960'larda yaşadığı büyük genişleme yıllarının, alternatif sistem reel sosyalizmin de dev adımlar attığı yıllara tesadüf etmesidir. Böyle bir paralellik Koschnick'e uzak bir çerçeveye karşılık gelmektedir.

Koschnick, kitap boyunca demokrasinin bitişini örnekler bazında somutlaştırıyor, dolayısıyla sisteme içkin bir bozukluğa bağlıyor. Umutsuzluğunu da gizlemiyor: Demokrasi bitmiştir.

Haklı mı?

Nasıl haksız olsun? Her şey pamuk ipliğine bağlı. Sırça köşkler her an paramparça olabilir. 1990-2010 arasında reel ekonominin 3 kat, para dahil değerli kağıtlardan elde edilen spekülasyon gelirlerinin ise 300 kat artığı bir süreçte, böyle bir şeyden, bir istikrarlı büyümeden ve zenginleşmeden, demokrasinin de serpilmesinden falan söz edilebilir mi? Bu sistemin çökmemesi mümkün olabilir mi?

Kaynak savurganlığının temsili demokrasinin ana karakteri olduğu ve toplumların asimetrik çıkarların altında inlediği böyle bir dünyada, sadece azgelişmişlerde değil özellikle de Batı'da, demokrasi rüyasının bir kâbusa dönüşmemesi mucize olurdu.

Bu kitap bu mucizenin neden gerçekleşemeyeceğine yönelik bir deneme de kabul edilebilir. İçeriden bir manzara algısı. Acımasız. Gerçekçi.

Yaşasın Boşanıyoruz! 20 Mart'ta Gent'te
.binfikir.
Okuyun, bir fikir edinin
www.binfikir.be
"Belçika İslamı" gündemde
Belçika karnavallarda neşe buldu
Şubat ayı, zam ayı!
THY'nın kararı tartışılıyor
Europalia Türkiye sonrası
EUROPALIA ARTS FESTIVAL TURKEY
BEN ZATEN ÖLMÜŞ-TÜM !
Charlie Hebdo'nun eleştiri oku
Plastisyen Nihat Demir Artikülle
www.binfikir.be

SCHIRN MÜZESİ'NDE GÜRBÜZ BİR 20'NCİ YÜZYIL ÇOCUĞU

Çizgi romanın öncüleri bir arada

ÖMER YAPRAKKIRAN

Çizgi roman 1897'den beri okuyucuların gönlünü fethediyor. Kentsoylular, işçiler ve göçmenler, günlük Amerikan gazetelerin sunduğu bu yeni görsellerden aynı derecede büyülendiler. Etkisi artarak sürüyor, dünyanın çeşitli ülkelerinde sergiler açılıyor. Bunlardan biri de Frankfurt'taki Schirn Müzesi salonlarında yer alıyor. Sergi, 18 Eylül'e kadar ziyaretçilere açık.

Shirn'deki "Çizgi Roman Öncüleri" sergisi özellikle altı Amerikan çizerini tanıtma amacını taşıyor: Winsor McCay, Lyonel Feininger, Charles Forbell, Cliff Sterrett, George Herriman ve Frank King... Sergii bünyesinde, Herriman'ın Krazy Cat yapıtındaki absürd mizahı (1913), McCay'in sürrealist ve ifadeci resim dünyası (1904), Sterrett ve Feininger'in Chicago Tribune'deki çizgi romanları (1906/07) ya da 30 yıllık zaman dilimini hikaye eden King'in çizgi romanı Gasoline Alley (1921) ve Forbell'in Naughty Pete's (1913) ile çizgi romanın başlangıçtaki tüm yaratıcı süreci izlemek mümkün. Bir dönemin star kalem ve fırçalarını, böyle sergilerle unutulmuşluğun uçurumundan çekip çıkarmak, yeniden keşfetmek kolaylaşıyor. Yaza rağmen gösterilen ilgi de ilginç.

George Pulitzer
(1847-1911)

William Randolph Hearst
(1863-1951)

BİR 20'NCİ YÜZYIL YILDIZI

Çizgi romanın yaygınlaşması, 20'inci yüzyıl başlarında gazete yayıncılığının hızla yükselmesi ile başlar. Gelişen baskı teknolojisi, baskı makineleri, rotatiflerle beraber düşük kağıt fiyatları gazeteleri satın alınabilir hale getirmiştir. Teknik gelişme ve düşük maliyet, gazetelerde çizgi roman ekleri ile resim ve çizimlerin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Daha önce sadece okuma yazma bilenler ve parası olanlar kitap alma lüksüne sahipken, gazete sektöründeki büyük sıçramayla, okuma yazma oranı düşük, parasal olanakları da sınırlı geniş kitlelere ulaşmak mümkün oldu. Medyadaki teknolojik devrim sayesinde maliyetler düşürülebildi ve gazete kitlelerin günlük yaşamına girmeyi başardı. Öyle ki New York'taki tek bir gazetenin tirajı milyonlara çıktı.

Teknolojik gelişmeyi rakiplerini geçmek, gazete satışlarını arttırmak amacıyla ilk olarak yayıncı George Pulitzer (1847-1911), büyük boyutta, renkli basılmış çizgi romanları pazar ilavelerinde vermeye başlamıştı.

TEKNOLOJİ GAZETELERİ, GAZETELER DE **ÇİZGİ ROMANI** YARATTI

© Schirn Kunsthalle Frankfurt, 2016, Foto: Norbert Miguletz

ÖZELLİKLE KOLEKSİYONCULAR **ÇİZGİ ROMAN**IN SANATSAL DEĞERİNİ FARK ETTİ

Gazetelerin günlük baskılarında tek şeritlik olmasına rağmen çizgi romanlar ilavelerde en çok yer kaplayan bölüm halini aldı. Rekabet savaşlarının en acımasızca yapıldığı gazete piyasasında çizgi roman hızla bir temel başarı faktörüne dönüştü. Bir gazetenin büyümesi, gelişmesi, tirajının artması ya da düşmesi veya gazetenin batması, başyazarına, onun köşe yazısına, ekonomi veya spor sayfasının kalitesine değil, gazetesinde ve ilavelerindeki çizgi romanların popüler olmasına bağlıydı. Nitekim 1895-1898 yıllarında Pulitzer ile Randolph Hearst arasındaki efsanevi gazete savaşı, ilavelerdeki çizgi roman üzerinden yürütüldü. San Fransisco'dan gelme taşralı yayıncı Hearst, 1891'de Pulitzer'in tüm çizer takımını kendi gazetesine transfer ederek rakibini zayıflatmış, kendi yayıncılık imparatorluğunu da güçlü konuma getirmişti.

Schirn'deki "Çizgi Roman Öncüleri Sergisi" bu heyecanlı macerayı yeniden belgeliyor, örneklendiriyor. 1905-1940 arası günümüzde artık sayıları çok azalmış olan, nadir bulunan yaklaşık 230 eseri, ki çoğu ilk defa Schirn'de sergilenmektedir, içeren bu sergi, çizgi roman ile güzel sanatlar arasındaki etkileşimi de belirgin bir biçimde gözler önüne sermeyi başarıyor. Başlangıç yıllarında milyonlarca örneği olan o çizgi roman baskılardan günümüze çok azı ulaşabilmiştir. Genel kanının aksine, özellikle koleksiyoncuların çizgi romanlardaki sanatsal değerlerin farkına vardıkları anlaşılıyor.

Nitekim serginin küratörü Dr. Alexander Braun şu açıklamayı yapıyor: "Sergilenen 100 yıllık gazete sayfalarından geleceğe inançlı, uyanış çağının teknoloji sevdalısı, tekniği içselleştirmiş, yıldız gibi yükselen yepyeni yığınsal bir iletişim aracı doğuyordu: Gazete. Ve bu pazardaki acımasız rekabet, başlangıç döneminde, çizgi roman çizerlerini ve karikatüristleri, tüm enerji ve yaratıcılıklarını sonuna kadar kullanmaya zorladı. Schirn müzesinde eserleri sergilenen altı sanatçı, yaratıcılıklarını bu yeni medyanın sağladığı olanaklarla biçimlendirdiler ve kişisel damgalarını vurdular."

ÇİZGİ ROMANIN RENKLİ TARİHİ

Çizgi roman üzerine yazılı kitapların çoğunda başlangıç tarihi olarak 1896 olarak gösterilir. İlk çizgi roman kahra-

Frank King,
Gasoline Alley, Sonntagsseite
The Denver Post, 24.
August 1930
Privatsammlung
© Estate of Frank King

Richard Felton Outcault, The Yellow Kid

manı Amerikalı çizer, ressam ve yazar Richard Felton Outcault'un yarattığı "Down Hogan's Alley" serisinde maceraları anlatılan "Yellow Kid"tir. Peki bundan öncesinde resimli hikâyeler yok muydu? Mesela Almanya'da Wilhelm Busch, Fransa'da Christiana Colomb, İngiltere'de Ally Sloper, İsviçre'de Rodolphe Töpffer'in yapıtları bu kavrama girmez mi? Niçin başlangıç tarihi olarak 1896 kabul ediliyor? Yellow Kid'in ne gibi bir özelliği var? New York Herald gazetesinde bu dizi ile ne idi başlayan?

Jim Steranko'nun yapıtı "Resimli Roman Tarihi", "Düş her zaman vardı" cümlesiyle başlar. Diğer yazarlar gibi sanat tarihinden örnekler alarak Altamira mağarasındaki duvar resimlerini, Roma'da Trajan Sütunu ve Bayeux'taki halı örneklerini irdeleyerek, bunların çizgi romanın ilkleri olduğu kabul edilip edilemeyeceği sorusunu sorar. Bu konu ikincil edebiyatta popüler bir tartışma konusu. İster taş üstüne, isterse bez üstüne olsun hepsinin yadsınamaz ortak bir yanı var: Belirli bir resim sıralaması içinde olayların anlatılması.

Baskı teknolojisinin gelişmesi, resimli roman tarzının da gelişmesine neden oldu. Baskı harflerinin Gutenberg tarafından bulunması müthiş bir çözümdü. Yüksek baskı olarak adlandırılan bu teknik, resimlerin tahtalara kazınması ile elde ediliyordu. Bu sistemin en belirgin özellikleri, ara geçiş tonlarına olanak tanımayan, kuvvetli açık-koyu kontrastlı kalın kaba çizgiler. Yüksek baskı, sadece kitapların resimlenmesinde kullanılmadı. Reformasyon döneminde kitapların ulaşamayacağı toplum kesimlerine dini ve ahlaki konuların ulaşmasını sağlamak amacıyla el ilanları, bildiriler, duyurular basıldı.

17'nci yüzyıl sonunda başka bir baskı tekniği bulundu: "Tiefdruck", yani derin baskı. Bakır üzeri gravür ve özgün baskı (Radierung) sayesinde hafif gölgelemeler, çok ince çizgilerin basımı bu yöntemle sorun olmaktan çıktı. Bu olanak sanatçıların dikkatini çekti. Baskı grafiği olarak adlandırılan yeni bir baskı yöntemi oluşuyordu. Rembrandt sadece ünlü bir ressam değil, aynı zamanda en tanınmış gravürcü-

BASKI TEKNİKLERİNDEKİ BULUŞLAR DİNLER TARİHİNE DE YANSIDI. ÖZELLİKLE DE **REFORMASYON** DÖNEMİNDE...

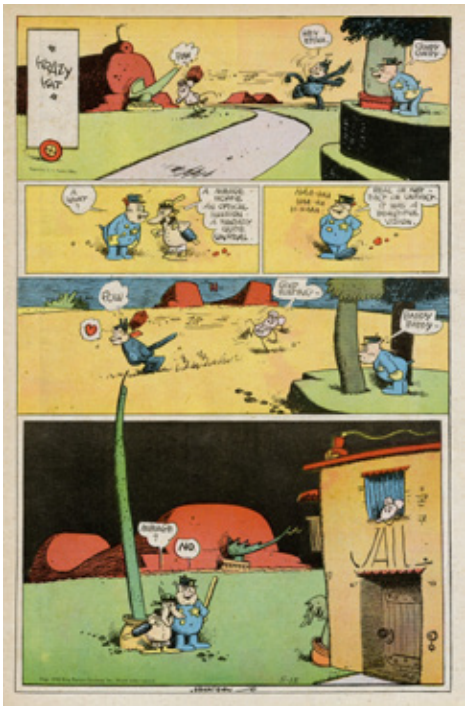

George Herriman
Krazy Kat, Sonntagsseite
23. April 1944
Privatsammlung

BASKI GRAFİĞİNİ DİĞER GÜZEL SANATLARDAN AYIRAN ÖZELLİĞİ, MİZAHI KULLANMASIYDI

lerden biri idi. Dürer'in bakırüstü gravürleri günümüzde de yaygındır. Bazı sanatçılar ise bir olayın değişik anlarını farklı gravürlere çizerek bu uygulamayı denediler. Bu metodu bilinçli olarak William Hogarth (1697-1764) uyguladı. Beklentisi, eğitim alanında daha etkili olması. Bakırüstü grafik tekniği ile yapılmış "A Rakes Progress"te anlatılan, para kazanan birinin tekrar kumarda kaybetmesi ve tekrar borçlanması hikâyesidir. Tam anlamı ile bir hikâye idi anlatılan. Peş peşe sıralanmış "an"ların sunulmasından başka bir şey değildi ve her oluşumun arasında ayları kapsayan zaman dilimleri vardı.

James Gillray elle renklendirilmiş kitap illüstrasyonlarında olduğu gibi, konuşma balonlarını kullanarak, çizdiği figürlerin konuşmasını sağladı. Çizerler, sanatçılardan farklı olarak daha fazla gündelik hayatı konu ettiler. "Basılı kelime"den daha çok "basılı resim"in halk yığınlarında etkili olduğu saptanmış, böylelikle de resmin vazgeçilmezligi kanıtlanmıştı. Resim/çizim bir fikri anlaşılır yapmak, politik, dini ve sosyal alanlarda kamuoyu oluşturmak amacını en iyi yerine getiren araçtı.

MİZAH SAHNEDE

Baskı grafiğini güzel sanatların öteki kollarından ayıran en önemli farklılığı mizahı kullanmasıydı. En kuvvetli kozu ise karikatürün verdiği olanaklardı. Karikatür sayesinde ünlülerle, tanınmış kişilerle dalga geçme, onları küçük düşürme, eleştirme imkanı doğuyordu.

Mizah (hiciv) ve karikatür sanatı daha da geliştirildi. Bu sayede politik bilinç olgunlaşarak yaygınlaştı. Tek yapraklı el ilanlarının, bildirilerinin yerini gazete ve dergi yayıncılığı aldı. Bazı ülkelerde ise resim ve metin ile birlikte, iğneleyici ve toplumsal yaşamı eleştiren periyodik yayınlar başladı. İngiltere'de "Punch - Yumruk", Fransa'da "Charivari - Kıyamet", Almanya'da "Fliegende Blätter - Uçan Yapraklar" isimli dergiler bunlardan bazıları. "Fliegende Blätter" dergisinde yayınlananlar kroki, kabataslak çizim olarak adlandırılabilecek, tek tek resimlerin bir şerit içinde art arda sıralanması prensibini taşıyordu.

Winsor McCay, Little Nemo in Slumberland, Sonntagsseite
The New York Herald, 23. September 1906, Privatsammlung

BÜYÜLÜ YIL 1896

Ne icat edilmişti ya da ne keşfedilmişti, neydi yeni olan? İşte geçen yüzyılın başlarında ileriyi gören, becerikli ve risk alabilen cesaretli yayıncılar medyadaki bu oluşumun ticari kazanç olanaklarını sezdi. Espri dolu, nükteli resimlenmiş hikâyelerin gazete satışlarını arttıracağı öngörüsünde bulundular. Sayısal olarak az olan kitap okuyucusu entellektüel kesime değil de, kitap okumayla arası pek iyi olmayan ama gazete okumayı başaran çoğunluğun oluşturduğu kitleyi alıcı olarak hedeflediler. Yine bu yıllardaki teknik gelişme sayesinde, altı buharlı rotatif baskı makinesi ile renkli illüstrasyonların, çizim ve resimlerin yüksek tirajda ve düşük maliyetlerde basılabilmesi, çizgi romanın yaygınlaşmasında en önemli etkendi. 1896'da baskı teknolojisinin gelişimiyle çizilmiş hikâyeler, artık tesadüfi olarak sadece mizah dergilerinde değil, günlük gazetelerin, okuyucu çeken, böylelikle de satışlarını arttıran vazgeçilmez unsuru oluyordu. Yayıncılıkta o güne kadar bilinmeyen yeni bir işkolu oluşuyordu: Çizgi roman. Çizilmiş hikayeler, artık birer çizgi romandılar.

Yine bu yıllarda bazı Amerikan gazeteleri, sayfa sayısı oldukça çok olan pazar ilaveleri vermeye başladılar. Örneğin 1892'den itibaren New York World gazetesinin pazar ilavesi 48 sayfa idi. İlavelerde spor, sosyal hayat, kültür, borsa haberleri ve etkinlikler yer alıyordu. Karikatür gibi, mizah ve güldürü sayfaları 1894'ten itibaren yer almaya başladı gazetelerde. Bu "müşteriye hizmet" hamlesi reklam veren firmalar için pazar ilavesini çekici kılma gereksiniminden doğmuştu. Bu sayede ilan hacmi yükseltilebiliyordu. Bu kural günümüzde de geçerliliğini koruyor: Gazetenin tirajı ne kadar yüksekse ilan fiyatları da o oranda yüksek olur.

Sorun okuma alışkanlığı pek olmayan kesimlere nasıl ulaşılabileceğinde yatıyordu.

Amerika'ya göç dönemiydi ve gelenler İngilizceyi az biliyorlardı, öğrenim seviyeleri de yüksek değildi ve okuma alışkanlıkları yoktu. Yazıdan daha çok çizim ve resimlerle bu gruba ulaşılabiliyordu. Resim ve çizimlerin renkli olması, hedef kitleye ulaşmasını daha da kolaylaştırıyordu. Gazete ilavelerinde 1893'te ilk renkli karikatür, bir yıl sonra da ilk "resim şeridi" yayınladı.

Walt Mc Dougall çizgi romanın öncülerinden sayılacak sürekli şerit çizimlerin ilk uygulayan yaratıcısıdır. "Wizard of Oz" sürekli yayınlanan ilk çizimler şeridir. İki gazete yayıncısı, çizilmiş hikâyelerin, yaratılmış figürlerin, bir kere değil, sürekli olarak gösterilmesinin okuyucular üzerindeki etkisinin farkına vardılar. Amaçları daha fazla okuyucu kazanmaktı, bu amaca varmak içinse "çizimlerle eğlence" en etkili uygulama idi. Yenilik yaratmak, yeni bir sanat yapmak gibi bir düşünceleri yoktu. Tek düşünceleri rakibinden daha etkili, daha çok okuyucusu olan, yüksek tiraja sahip bir yayın organına sahip olmaktı.

İşte New York Herald yayıncısı Joseph Pulitzer baskıda sorunlu bir renk olan "sarı"nın üstesinden gelebileceğini, bu konuda rakibinden daha üstün olduğunu ispatlamak için baskı ustalarına bu problemi halledecek bir çözüm bulmalarını istedi. Baskı ustası Charles Saalburg bu sorunu çözdü. Bunu herkese kanıtlamak için ressam Felton Outcault'a bu rengin kullanıldığı bir figür, bir çizgi roman kahramanı yaratması siparişini verdi. Outcault 1895'ten beri yayında bulunan "Down Hogan's Alley" dizisindeki bir kahramanı geliştirerek kullandı. 5 Ocak 1896'da "Yellow Kid" adını verdiği, sarı gecelikle dolaşan, yaramaz/afacan bir çocuğun maceraları yayına girdi. Yellow Kid ismi okuyucular arasında bir kavram olarak yerleşti. Bu kavram gazetenin tanınmışlığını, popülaritesini yükseltti. İlk ve en tanınmış roman kahramanının doğuşudur bu. Yellow Kid 125 bölümlük yayından sonra, yüzyıl sonunda yayın hayatına son verdi.

William Randolph Hearst ve çizgi roman cinliği

*Taşralı bir yayıncı olan **William Randolph Hearst** (Orson Welles, film klasiklerinden olan "Citizien Kane - Yurttaş Kane"de Hearst'ın hayatını anlatır), New York yayıncılığında söz sahibi olmak istiyordu. 1882'de yayın hayatına başlayan, sahibi Joseph Pulitzer'in küçük kardeşi Alfred Pulitzer'den New York Morning Journal gazetesini 1895'te satın aldı. 1896 yılı sonunda **"The American Humorist"** adlı sekiz sayfalık, tamamı renkli bir ilaveyi yayınladı. Yayın için rakibi Joseph Pulitzer'in tüm çizer kadrosunu, daha yüksek maaşlar ödeyerek kadrosuna aldı. Dergide, gelecekte "Comic - Çizgi roman" olarak adlandırılacak yeni sanatın ilk izleri görülüyordu.*

Örnek olarak Avrupa'da yayınlanan mizah dergileri alınmıştı. En önemli farklılık ise hitap ettikleri toplumsal kesimlerden kaynaklanıyordu. Avrupa mizah okuyucuları, okumuş, tahsilli orta sınıftan geliyorlardı. Amerika'daki gazete ilaveleri ise içerikleri ile, toplumun alt tabakalarına hitap etmeyi amaçlıyorlardı. Avrupa'daki seçkinci eğilim kendini yenileyemedi, geliştiremedi, yok olup gitti. Avrupa'daki örneklerden yola çıkarak yepyeni bir şey yaratıldı. Resimlerle bir hikâyeyi anlatma sanatı, öylesine mükemmelleştirildi ki, yeni ve sonsuz olanakları içeren, başlangıçta yalnızca Amerikalılar tarafından sürekli olarak ve inatla uygulanan yepyeni bir edebiyat dalı meydana geldi.

Hearst, "The American Humorist" atılımı ile bu edebiyat dalının gelişmesi için gerekli teknik ve mali alt yapıyı sağladı. Artık bu yeni ifade olanaklarını geliştirecek yaratıcı sanatçılara görev düşüyordu. Sanatçıların gazete için çalışmaları yeni değildi. Metinleri yorumlayan, tamamlayan mizah, hiciv, espri, illüstrasyon, karikatür ve çizimlerin kullanıldığı ilan ve reklamlar, zaten yaptığı işlerdendi.

Pazar ilaveleri ile çizerlere, ressamlara ve karikatüristlere kendilerini geliştirecek yepyeni bir iş sahası açılıyordu...

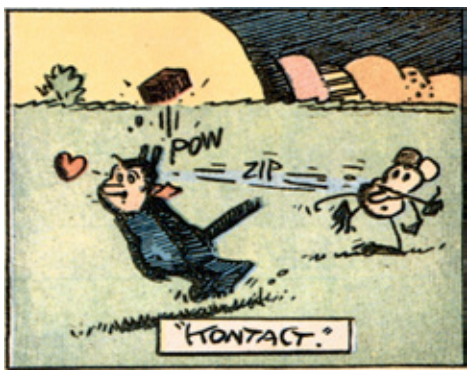

George Herriman,
Krazy Kat, Detail, ab 1913,
Privatsammlung

Ünlü çizer ve yazar Wilhelm Busch'un birçok resimli hikâyesi yayınlanmıştı bu dergide.

Tüm bu özelliklere rağmen bunlar çizgi roman olabilme yeterliliğine sahip değillerdi. Bir çizgi romanın olmazsa olmazları vardı. Bir kere belirli bir isim altında düzenli olarak yayınlanması gerekiyordu. Sonra, resim ve metnin birbiri ile uyumlu olması ve birbirini tamamlaması önemliydi. Hikâye ancak bu iki öğe okuyucu tarafından kavranınca anlaşılabiliyordu. Bir de, hikâyesi anlatılan kişi ya da varlığın, sürekli olarak görünmesi önemliydi...

İşte bu kriterleri tam anlamıyla yerine getiren "Ally Sloper" oldu. İngiliz dergisi "Judy"de 1867'de ilk olarak yayınlanmasından sonra haftalık olarak yayına devam etti. Buradan 20'inci yüzyıla ve bu tarzın bir sektör olarak seprilmesine geçiş zor olmadı.

Sonuçta 20'nci yüzyıl, çizgi romanın başarısını belirleyen üç ana nedeni ortaya çıkarmış da oldu. Ticari çıkarlar (yani kâr amacı), iyi bir yayıncılığın önkoşulları (baskı teknolojisi) ve sanatsal yaratıcılık. Pulitzer ve Hearst, iki yayıncı olarak başlangıcın temelini attılar. Sonra da sıra bu olanakları sonuna kadar kullanıp geliştirebilen sanatçıların becerisine kaldı. Schirn'deki sergi bu dev sektörün ilk adımlarına yönelik mükemmel bir toparlama, çok güzel bir olanak... ▮

George Herriman
Krazy Kat, Sonntagsseite,
18. Juli 1926, Tusche und
Gouache auf Papier
Privatsammlung
Courtesy Galerie Laqua
Berlin

Lyonel Feininger
The Kin-der-Kids
Sonntagsseite
ChicagoTribune
29. April 1906,
Sammlung Achim Moeller
New York
© VG Bild-Kunst
Bonn 2016

SCHIRN
SANAT MÜZESİ
FRANKFURT

SCHIRN
KUNSTHALLE
FRANKFURT

SCHIRN KUNSTHALLE
Römerberg 6
D-60311 Frankfurt am Main
Tel +49 (0) 69 2998820
welcome@schirn.de
www.schirn.de

Yaşasın Boşanıyoruz! 20 Mart'ta Gent'te
.binfikir.
Okuyun, bir fikir edinin
www.binfikir.be
"Belçika İslamı" gündemde
Belçika karnavallarda neye bulldu
Şubat ayı, zam ayı!
THY'nın kararı tartışılıyor
Europalia Türkiye sonsuzdu
EUROPALIA ARTS FESTIVAL TURKEY
BEN ZATEN ÖLMÜŞ-TUM !
Charlie Hebdo'nun eleştiri oku
Plastiyen Nihat Demir Artikürle
www.binfikir.be

LESSİNG'İN BİLGE NATHAN'I SAHNELERDE

Herkesin **Nathan**'ı kendine mi?

RUHSAR GÜMÜŞDAL

STUTTGART Deutsches Theater Berlin, Theater an der Donau Ulm, Münchener Volkstheater, Mainz Stadttheater, Kammertheater Bonn, Staatstheater Stuttgart, Theater Heidelberg... Bunlar gibi daha başka tiyatroların sahnesinde de "Bilge Nathan" gösterimleri var. Bu oyuna ilgi neden bu denli yoğun? Niye şimdi?

BİLGE NATHAN
GÜNÜMÜZDE NEDEN BU KADAR İLGİ UYANDIRIYOR, SÜREKLİ SAHNELENİYOR?

Günümüzde, yönetmenlerin ilgisini özellikle çeken nedir?

Önce "Bilge Nathan" kim, bir tanıyalım. Bilge Nathan başarılı ve zengin bir tüccar. Musevi'dir. Recha isminde bir kızı vardır. Sürekli iş seyahatinde olduğundan kızını dadısı Daja büyütmektedir. Nathan, yardımseverliği ve iyi niyeti ile tanınan, sayılan biridir. Servetini insanlara yardım ederek değerlendirir. Ancak bu yardımını insanlara borç vererek değil, muhtaçlara hediyeler vererek yapar.

Olay Kudüs'te 1129'da geçer. İş seyahatlerinin kervan olarak bilindiği, develer ile yola çıkıldığı günlerde anlatılan bu öykü, günümüzde uçak ile iş seyahatine uçulduğu günlerde de güncelliğini koruyor. Nathan yine bir iş seyahatinden döndüğünde evinin yandığını öğrenir ve can havliyle evine koşar. Kendisini kızının dadısı Daja karşılar. Kızını yangından bir gencin kurtardığını öğrenir. Bu genç Hıristiyan'dır ve tapınağın bekçisidir. Nathan kızının kurtulmuş olmasının minnetarlığı içinde teşekür etmek amacıyla bu gence gider. Fakat genç teşekkür istemez. Böyle bir durumda "herkesin yapacağı yardımı yaptığını" söyler.

Nathan, teşekkürünün kabul edilmemesini hayretle karşılar. Daja da bu gencin Sultan Selahattin'in (Selahaddin Eyyubî) zindanlarında tutuklanmış olduğunu, fakat her ne hikmetse Sultan Selahattin'in kendisini affettiğini anlatır. Sultan Selahattin'in niye böyle bir af hükmünü verdiğini Nathan merak eder.

Olaylar gelişmeye başlar. Sultan Selahattin'in beklediği kervan çok gecikmiştir, hazine boştur, ülke para sıkıntısı içindedir. Sitare, Sultan Selahattin'in kız kardeşi, Nathan'dan yardım istemesini önerir. Bunun üzerine Sultan Selahattin, Nathan'ı huzuruna çağırır. Sultan Selahattin, acımasızlığıyla ünlü bir hükümdardır. Onu kendisinden para isteyeceğini düşünen Nathan da, huzura çıkarken tedirgindir. Müslüman bir hükümdar niye bir Musevi tüccarla görüşmek istesin? Sultan Selahattin, "Musevilik mi, Hıristiyanlık mı yoksa İslam mı, hangi din en iyisi?" sorusunu Nathan'a yöneltir. Nathan şaşırır ve Sultan Selahattin'e bir öykü anlatır:

ÜÇ YÜZÜK!

"Uzak bir diyarda, çok değerli bir yüzük varmış. Bu yüzük babadan oğula miras olarak geçermiş. Yüzüğün üzerindeki taş bin bir rengi yansıtan, pırıl pırıl eşi benzeri olmayan bir yüzükmüş. Bir gün bu yüzüğü miras olarak bırakmak sırası üç oğlu olan bir babaya ulaşmış. Baba hasta yatağında çaresizlik içinde yüzüğü hangi oğluna bırakacağını düşünmekteymiş. Üç oğlunu da çok severmiş ve aralarında ayırım yapmak istemezmiş. Yüzüğün aynısından iki tane daha yaptırmaya karar vermiş. Bunları birbirinden ayırt etmek

mümkün değilmiş. Her bir oğluna bir yüzük vermiş. Oğulları 'Gerçek yüzük hangimizde' diye sormuşlar. 'Hanginiz en adil, karşılıksız sevgiyi yüreğinde taşıyorsa, insanlara cömertçe yardım edebiliyorsa, Allah'ın kulları arasında ayırım yapmıyorsa, kul hakkı yemiyorsa işte gerçek yüzük onda' demiş. Oğulların her biri gerçek yüzüğün kendisinde olmasını istediğinden babalarının saydığı tüm erdemleri her gün uygulamaya başlamışlar. Çünkü keramet yüzük de insanın yüreğindeymiş."

Alacağımız ders: Musevilik, Hıristiyanlık ve İslam'ı simgeleyen bu üç yüzük dini sorgulama özelliği taşıyor. Aydınlanma felsefesini savunan Lessing, aklın yolunda düşünmeye davet ediyor. İşte bu bölüm, Bilge Nathan oyununun yıllar içinde daima güncelliğini korumasını sağlayan en can alıcı bölümdür. Ringparabel (Üç Yüzük) olarak bilinir.

Son sahnede Nathan'ın kızının tapınak bekçisi genç ile kardeş oldukları ortaya çıkar. Recha, Nathan'ın öz kızı değildir. Bebek iken Nathan'a getirmişlerdir ve kimsesiz olduğunu söyleyerek himayesine almasını isterler. Böylelikle Recha bir Yahudi'nin kızı olarak büyür. Bu bebeğin ölmüş anne ve babası ise Alman ve Hıristiyan'dır. Oğullarını başka bir yakınları büyütmüştür. Sultan Selahattin ve Sitare'nin erkek kardeşleri yıllar önce sarayı terk edip Almanya'ya gitmiştir ve bir daha dönmemiştir. İşte Sultan Selahattin'in genç tapınak bekçisini bağışlamasının nedeni bu erkek kardeşine ikizi gibi benzemesidir. Genç tapınak bekçisi gerçekten Sultan Selahattin'in erkek kardeşinin oğludur. Kardeşi Almanya da bir Alman kadınla evlenip ismini değiştirdiğinden izini kaybettirmiştir. Dolayısıyla genç tapınak bekçisi Müslüman bir babanın ve Hıristiyan bir annenin oğludur, aynısı Recha için de geçerlidir. Fakat Recha bir Musevi olarak büyümüştür. Recha, ağabeyini, amcasını ve halasını bulmuş olmanın mutluğu içinde babası bildiği Nathan'ı kaybetme hüznünü yaşar. Sitare Sultan ise Recha'nın bu korkusunu alır ve hepsinin bir aile olduğunu söyler.

YILLAR SONRA

Bu tiyatro eserini ilk 1989 yılında İstanbul Üniversitesi öğrencisi olduğum günlerde okudum. Beni çok etkileyen en sevdiğim eserlerin en başında daima yerini aldı.

Benim gözümde Nathan: Altmış yaşlarında, beyaz sakalı olan, uzun boylu biri. Güçlü bir görünümü, hafif kambur yürüyüşü var. Sakin ve yumuşak bir ifadeye sahip gözleri şefkatle bakmaktadır. Sokakta rastladığı insanları gülümseyerek selam veren, hal hatır soran, ciddiyetini koruyan, herkesin saygı duyduğu bir kişi. Cebinde her zaman bir elma, bir gofret veya fıstık bulundurur. Sokakta gördüğü çocukların başını okşar, "hanım kızım" ve "efendi oğlum" diyerek bir ikramda bulunup sevindirir. İnsanlar bir çözüm aradığında, danışma ihtiyacı duyduğunda saygı ve güvenle kapısını çaldıkları aydın, okumuş bilge biri.

Peki "Bilge Nathan"a can veren, şekil veren kim?

İzlemiş olduğum bazı oyunlarındaki "Bilge Nathan"a bir ayna tutmak istiyorum. Sonra ekleyeceklerim olacak.

Bonn Tiyatrosu
Yönetmen: Volker Lösch.
Dramaturg ekibi: Stefan Bläske, Nadja Groß, Elisa Hempel.
Başrolde Bernd Braun "Bilge Nathan"ı oynuyor. Sultan Selahattin'i ise Daniel Breitfelder üstlenmiş.

AYDINLANMA FELSEFESİNİ SAVUNAN **LESSING**, AKLIN YOLUNDA DÜŞÜNMEYE DAVET EDİYOR

Yorgun ve öfkeli bir adam Nathan. Konuşması bilgeden çok hayattan bezmiş bir karakteri yansıtıyor. Uzun boylu, çok zayıf. Bedeninin zayıflığı karakterine yansımış. Daja ile hırçın konuşan tavrı oldukça sevimsiz. Hareketleri ağır, ifadesi itici. Tebesümden uzak bir insan. Ringparabel'i anlatışı öfke dolu. Öğretici içeriğini yansıtamıyor. Sanki anlattıklarına kendisi inanmıyor. Şüpheleri onu hırçın kılıyor. Yürürken yere bakan passif bir insan Volker Lösch'ün Nathan'ı. Kızı Recha'ya baba şefkati göstermekten çok, mesafeli. Sultan Selahattin, Nathan'ın anlattığı öyküyü dinlerken yürekten etkilenmiş görünmüyor. Affedebilen asil hükümdar olamaz Sultan Selahattin. Nathan ile birbirlerine tedirgin bir tutumla yaklaşıyorlar. Uzlaştırıcı, ortak bir zemin bulabileceklerine inanmak zor. Günümüzdeki Nathan ve Sultan Selahattin'lerin uzlaşacakları yerde birbirinden uzaklaştıklarını mı anlatmak istiyor yönetmen Volker Lösch?

SADECE **BİLGE NATHAN**'DA DEĞİL, GÜNÜMÜZDE DE DİNLER ARASI ANLAŞMAZLIK TEMEL KONU

Stuttgart Devlet Tiyatrosu
Yönetmen: Armin Petras
Nathan: Peter Kurth
Recha: Hanna Plaß
Sultan Selahattin: Horst Kotterba
Dramaturg: Verena Elisabeth Eitel

Vicdan azabı ile yaşayan bir Nathan var karşımızda. Kızı Recha'yı çok seviyor. Fakat sürekli kızını kaybetme korkusu var yüreğinde. Dadı Daja'nın kendisine şantaj yapması, her iş seyahatinden gelişinde değerli mücevherler ile sus payı vermesi... Yönetmen Petras'ın sahnesinde Daja, Recha'nın Yahudi olduğu düşüncesiyle yetişmesine tahamül edemiyor. Fakat aldığı mücevherlerin hatırına susuyor. Acaba Petras, izleyiciye insanları maddi menfaatleri ağır bastığında dinlerini rahatlıkla geri plana atabileceğinimi anlatmak istiyor?

Her gidişin dönüşü olmayacağı korkusunu yaşamaktadır. Dışarıda savaş vardır. Her patlayan bombadan bir panik çıkmaktadır. Ama ardından günlük hayat devam etmektedir. Otelin lobbisi kalabalık, Nathan yorgundur. Sultan Selahattin ise zevkine düşkün, keyfini yaşamaktadır. Ne bombalara ne yangına, ne de diğer olup bitenlere ilgi gösterir. Kayıtsızdır.

Nathan "Ringparabel – Üç Yüzük" hikâyesini bir kürsüden siyasi konuşma yapan bir siyasetçi tavrıyla sunar. Ve sürekli soru sorarak, cevabını kendi vererek anlatır. Sultan Selahattin "Musevilik' mi, Hiristiyanlık mı yoksa İslam mı, hangi din en iyisi" sorusunu yöneltiği halde, Nathan'ın hikâyeyi anlatarak cevaplamasına son derece ilgisizdir.

Sultan Selahattin'in vurdumduymazlığı neden? Oyunun sonunda herkesin aslında kardeş , akraba olduğunu açıkladıktan sonra oteli terk eder. Bombalanan sokaklarda tek başına yürüyerek gider.

Doğru söyleyen dokuz köyden kovulur misali mi?

Heidelberg Şehir Tiyatrosu

Bu tiyatroda "Bilge Nathan" sonbaharda sahnelenecek. Yönetmenliğini Philip Tiedemann'ın üstlendiği oyunun dramaturgu Sonja Winkel. Sonja Winkel'i "Stadt Land Flucht" oyununun dramaturgluğundan tanıyoruz. Bu sayfalarda oyuna da geniş yer vermiştik. Bilge Nathan'ı, Heidelberg Şehir Tiyatrosu kadrosundan Hans Fleischmann oynayacak. Münih Otto Falkenberg Konservatuarı'ndan mezun olan Hans Fleischmann, Stuttgart, Wiesbaden, Dortmund, Münih, Berlin, Mannheim tiyatrolarında sahne aldıktan sonra 2011-2012 sezonundan bu yana Heidelberg Şehir Tiyatrosu kadrosunda.

Diğer roller ve oyuncular şöyle:
Sultan Selahattin: Marco Albrecht
Sitare: Katharina Quast
Recha: Nanette Waidmann
(Katharina Quast ve Nanette Waidmann'ı da "Stadt Land Flucht" oyunundan tanıyoruz)
Daja: Christina Rubruck
Tapınak Bekçisi: Raphael Gehrmann
Derviş: Steffen Gangolff

Phillip Tiedemann, Lessing'in kaleminden çıkmış bu klasiğe farklı bir bakış açısıyla yaklaşıyor. Dinler arasındaki anlaşmazlığı odak noktası olarak alıyor. Günümüzde her zamankinden çok daha önemli ve ciddiyetini koruyan bir konu.

Tiedemann "Bilge Nathan"ı provalarda oyuncular ile söyleşilerde konuyu tartışıp geliştirerek sahneleyecek. Phillip Tiedemann'ın Nathan'ı nasıl bir kişilik taşıyacak? Sultan Selahattin'e "Ringparabel- Üç Yüzük" öyküsünü hangi şartlar altında anlatacak? Sultan Selahattin ve Nathan'ın aralarındaki diyalog uyumlu olacak mı? Herkesin birbirini bulduğu mutlu sonu yakalayabilecekler mi?

14 Ekim 2016'daki prömiyer akşamı, bu sorularımız yanıtını bulacak.

BU DA BENİM BİLGE NATHAN'IM

Ben, 2012 yılında öğrencilerimle "Bilge Nathan"ı kendime göre uyarlamış ve sahnelemiştim. Benim "Bilge Nathan"ımı Selina Doğan canlandırmıştı. Bir annenin anlayış ve şefkati ile konuya yaklaşan bir karakter yazmıştım. Gençlerin canlandırdığı karakterler çelişkiler içinde olup uzlaşma yolunu arayan yapıdaydı. "Ringparabel- Üç Yüzük" bölümü ise müzik eşliğinde coşku ile kutladıkları bir sahne idi. Karakterlerin her biri yüzüğün kendisinde olduğundan emindi.

Mutlu sonun gerçekleştiği son sahnede de bu coşku hakimdi.

Görüyoruz ki aynı eser farklı yönetmenlerin sahnesinde farklı bir çehre kazanıyor. Yönetmenin ve dramaturgun geliştirdikleri akış, gündemin siyasi nabzını yansıtıyor. Tabii ki yönetmenin de bakış açısı oyuna etkide bulunuyor, deyim yerindeyse "içine işliyor".

Bir oyunu bir kere izlemiş olmak konu hakkında bilgilendirse de, farklı yönetmenin yorumunda yepyeni bir oyun olabiliyor. Sanatın sunduğu bu geniş bakış her zaman önemlidir. Yönetmenlerin oyuncu seçimi de karakterlerin yapısında büyük bir etken. Oyuncu, bedensel yapısı, ses tonu, konuşma tarzı ile de karaktere yön veriyor çünkü. Yönetmenin direktifleri doğrultusunda beklenene uyarlıyor. Volker Lösch'ün Nathan'ı ile Armin Petras'ın Nathan'ındaki farkı gördük. Phillip Tiedemann acaba nasıl bir karakter sunacak?

Volker Lösch ve Armin Petras'ın oyununda Nathan ile Sultan Selahattin görüşmelerinde uyumlu ve sıcak bir iletişimi yakalayamıyorlar. Phillip Tiedemann, acaba Nathan ile Sultan Selahattin arasındaki iletişime daha sevgi dolu bir çehre sunabilecek mi? Ya da sunmak isteyecek mi?

Ekim ayında Heidelberg de sahnelenecek "Bilge Nathan" üzerine izlenimlerimi paylaşmaya çalışacağım.

LESSİNG'İN IŞIĞI

Dinlerin, günümüzde uzlaştırıcı olmak, ortak noktalarda buluşmak yerine düşmanlık yaratması çok üzücü. İnsanları bölen bir zemin olarak dinin istismar edilmesi, acı. Sonuçta hepimiz insanız. Hepimiz yüreğimizdeki sevgiye alan açsak, iyiyi ve güzeli yaşamak için el ele versek vahşeti önlemiş oluruz. Çocuklarımıza sağlam bir gelecek sunmanın temellerini atmış oluruz.

"Bilge Nathan"ın sözleri ile: Hangimiz en adil, karşılıksız sevgiyi yüreğimizde taşıyorsak, insanlara cömertçe yardım edebiliyorsak, Allah'ın kulları arasında ayırım yapmıyorsak, kul hakkı yemiyorsak işte gerçek yüzük o zaman bizde.

Dünyamızdaki gerçek Nathan'lar ve Sultan Selahattin'ler Lessing'in yazmış olduğu gibi ele ele verip uzlaşmanın yolunu bulmalılar.

Işıklar içinde uyu
Gotthold Ephraim Lessing.
Bu değerli eser için teşekkürler.

İNSANLARI BÖLEN BİR ZEMİN OLARAK DİNİN BÖYLESİNE İSTİSMAR EDİLMESİ ACI...

HALİT ÇELİKBUDAK'IN KİTABI: KARANLIK YILLARDA BİR SIĞINAK

"Yurtsuz Kalanlar"ın Türkiye'si

FRANKFURT - Art arda kitaplar yayımlamayı sürdüren gazeteci-yazar Halit Çelikbudak, yeni çalışması "Yurtsuz Kalanlar"da, Nazi Almanyası karanlığında Türkiye'ye yönelen Alman bilimadamlarının öykülerini işledi. Kısa bir süre önce çıkan kitabını 1933 yılındaki ünlü Üniversite Reformu üzerine kurduğunu hatırlatan Çelikbudak, şu açıklamayı yaptı:

"Atatürk'ün gerçekleştirdiği önemli reformlardan biri de hiç şüphesiz '1933 Üniversite Reformu' dur. Cumhuriyetin ilanının onuncu yılındaki bu reform ile geleceğin bilim adamlarını yetiştirmek, Türk bilimini çağdaş bir seviyeye ulaştırmak hedeflenir. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılı kutlanırken Almanya'dan Nazi zulmünden kaçan, Yahudi olan veya olmayan çok sayıda bilim, siyaset ve sanat adamı eşleriyle, çocuklarıyla üniversitelerde çalışmak üzere Türkiye'ye sığınır. Alman profesörlerin dönemi, danışman Prof. Albert Malche'nin 1932 yılında Türkiye'ye adım atmasıyla başlamış, Ankara'da Eduard Zuckmayer'in de 1972 yılı yaz aylarında ölümüyle kapanmıştır. Bu 40 yıllık bir dönem, 93 yıllık Türkiye Cumhuriyeti'nin yarısına yakın bir dönemdir. Kitapta, Türkiye'de kalıcı etkileri olan, iz bırakan bu dönemi yazdım."

Alfa Yayınları tarafından yayımlanan "Yurtsuz Kalanlar", Türkiye'deki tüm kitapçılardan, Avrupa'da Frankfurt'taki Türk Kitabevi'nden temin edilebiliyor. Bir dönem Hürriyet gazetesinin Avrupa Baskıları Yayın Yönetmenliği'ni de yürütmüş olan yazar Halit Çelikbudak, daha önce "50 Portre" (Önel Yayınevi), "Beyaz Yerler Siyah Olacak" (Doğan Kitap) ve "Umut Peronu" (Doğan Kitap) başlıklı kitaplarını yayımlamıştı. (FHF)

www.avrupa-kultur.eu
www.01.avrupa-kultur.eu
Avrupa kaderesinde Türkiye rüzgarları
www.02.avrupa-kultur.eu
Bremen Tiyatrosunda Serenâksu'lu İstanbul
www.03.avrupa-kultur.eu
Feridun Zaimoğlu
www.04.avrupa-kultur.eu
Modern Avrupa'nın Anadolu Korkusu

GAZETECİ İSMAİL EREL'İN KALEMİNDEN BİR CESUR YÜREK

Tuğç

e'nin dramı kitaplaştı

FRANKFURT - Gazeteci İsmail Erel, 2014'ün kasım ayında uğradığı saldırı sonucunda girdiği komadan uyanamayıp hayatını kaybeden Tuğçe Albayrak'ın öyküsünü kitaplaştırdı. Böyle bir "cesur yüreğin" genç kuşakların anılarında da yaşaması gerektiğine dikkat çeken İsmail Erel, Almanca kaleme aldığı kitabın Almanya'daki tüm kitapçılardan (Hugendubel, Thalia) veya online satış merkezlerinden (www.amazon.de) temin edilebileceğini belirtti. Yazar Erel, sorularımızı yanıtladı.

- Tuğçe adı, sadece yürekli bir Türk kızın hiç hak etmediği bir biçimde ve çok erken sevdiklerine vedasını içermiyor. Aynı zamanda çok ilginç bir döneme de karşılık geliyor. Tuğçe, sizce, nasıl bir ortamda ve "nasıl bir Almanya'ya yanıt" oldu?

İSMAİL EREL - Davranışıyla bir anda Almanya'nın gündemine oturan Tuğçe, kendine güvenen, yani özgüvene sahip olup da eğitim seviyesi çok yüksek bir neslin simgesi oldu. İnsanlar, ilerde öğretmen olup öğrenci yetiştirecek olan Tuğçe'nin örnek karakterini haftalarca, aylarca tartıştı. Gençler, böylesine yürekli bir davranışın karşılıksız kalmadığını, insanların bunu unutmadığını gördü. Ancak ne olursa olsun tüm bunlar, Tuğçe'nin yaşamını yitirmesinden dolaya büyük üzüntü duyulmasının önüne geçmedi.

Almanya'da, ki bunu Alman toplumunu kastederek söylüyorum, Türk gençleri hakkında hâlâ yaygın önyargılar var. Bu önyargılardan en yaygın olanı da, Türk gençlerinin sosyal aktivitelere katılmaması, derneklerde ve yardım kuruluşlarında angaje olmadığı iddiası. Tuğçe tüm bunlara bir anda cevap oldu. Örnek kişiliği ile okul yönetiminin büyük takdirini kazanan, Alman Kızılhaç Örgütü'nde angaje olan ve sosyal yaşama katılımı olan Tuğçe ezberleri bozdu, modern bir Türk kızının güzel yüzü oldu.

- Tuğçe'nin ailesi bu erken vedayı nasıl karşıladı? Aileyi yakından tanıyorsunuz, neler gözlemlediniz?

İSMAİL EREL - Tabii ki aile için çok zor günler oldu. Ama bu konu daha çok ailenin cevaplandırması gereken bir konu. Çünkü herkes acısını içinde yaşar. Ama benim dikkatimi çeken bazı noktalar oldu. Bu gözlemlerimi aktarabilirim. Aile, daha ilk günden itibaren sadece ve sadece Tuğçe'nin sağlık durumu ile ilgilendi. Ailenin yakınları ise ilgilenilmesi gereken konulara eğildi. Büyük bir dayanışma söz konusuydu. Dışarıda olup bitenler hakkında aile sadece haberdar olması gerektiği kadar bilgilendirildi. Tuğçe'ye odaklanmış ailenin konsantrasyonunu bozan bir şeye izin verilmedi.

Ailenin tutumu hep örnek gösterildi. Kızlarının ölümünden sorumlu olan Sanel M. ile ilgilenmediler. Adli makamların ve polisin işini zorlaştıracak hiçbir adım atmadılar, hiçbir girişimde bulunmadılar. Tamamen hukuka sığındılar, polisin yaptığı çalışmaya ve adli makamlara güvendiler.

İSMAİL EREL

TUĞÇE
HEM TÜRKLER HEM DE ALMANLAR İÇİN BİR KAHRAMAN OLDU

Gözlemlediğim bir konu da, Tuğçe'nin dramını fırsat bilip gündeme gelmeye çalışan insanların olması. Bunlar ister akraba olsun ister Tuğçe'yi hiç tanımayan insanlar, yaptıkları açıklamalarla bence aileyi üzdüler.

- Almanya'daki Türk toplumu Tuğçe'yi ve müdahalesini nasıl değerlendirdi sizce?

İSMAİL EREL - Türk toplumunda daha çok bir "gurur" havası esti. Böyle cesur bir kızın Almanya'da gündemi uzun süre meşgul etmesi ve olumlu şekilde gündeme getirilmesi, Türk toplumunu memnun etti. Tuğçe'nin hiç tanımadığı insanların yardımına koşması övülmesi gereken bir hareket olarak değerlendirildi. Türk toplumu sosyal medyada da Tuğçe'yi haklı çıkardı.

- "Alman çoğunluk toplumu" Tuğçe olayını ve Tuğçe'nin bu toplumdaki yerini nasıl gördü, değerlendirdi?

İSMAİL EREL - Almanlar, yardıma ihtiyaç duyan iki küçük kıza koşan Tuğçe'nin yaptığını kahramanlık olarak görüp değerlendirdi. Çünkü Tuğçe bu kızları tanımıyordu bile. Yani Tuğçe bir nevi, kendisinin dramı hakkında konuşan, üzülen insanların da çocuklarını korumuştu. İnsanlar öyle gördü. Restoranın bayanlar tuvaletinde bulunan iki küçük kız, onların da kızı veya kız kardeşi olabilirdi. Tuğçe, bu kızların kim olduğuna bakmadan, bu kızlar için bir tehdit unsuru olan gençlere kafa tutup onları tuvaletten çıkartmıştı. Belki birçok genç kız buna cesaret etmeyecek, "Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın" mantığıyla gençlerin yanından çıkıp gidecek ve yemeğini yemeye devam edecekti. Ama Tuğçe bunu yapmadı. Tuğçe, daha önce tuvalete gittiği için orada iki kızın olduğunu biliyordu. Restoranda olay çıkartan gençlerin tuvelete gitmesi ve uzun süre geri dönmemesi, bu sırada kızların yüksek sesle bağırmalarını duyması, Tuğçe'yi harekete geçirdi. İşte tam da bu nokta, "Bana ne" demeyen Tuğçe'nin Alman çoğunluk toplumu tarafından bağrına basılmasına neden oldu. Almanlar olayda belki Tuğçe'nin kız arkadaşlarının da karşılık vermesi, gençlerle atışmasını dikkate almadı. Onlar için önemli olan, bir genç kızın, sadece ve sadece yardıma koştuğu için saldırıya uğraması ve bu saldırı sonucu yaşamını yitirmesiydi. Tuğçe onlar için bir kahramandı. Ve öyle de kalmalıydı...

- Tuğçe'yi ikinci ve üçüncü kuşak Türkler ile yaşıtı Türkler nasıl algıladı? Siz arada bir fark saptayabildiniz mi?

İSMAİL EREL - Olaydan hemen sonra bu drama dahil olduğum için, bazı gözlemler ister istemez akılda kalıyor. Bence ikinci ve üçüncü kuşak arasında bir algılama ve olayı değerlendirme farkı vardı. Olaya tanık olan veya videosunu izleyen gençler daha çok "Neden çevrede duranlar yardıma koşmamış" derken, biraz daha çevredeki insanları suçlar bir tavır takındı. Onlar daha çok "Neden engellenmedi" sorusuna takıldı.

Birinci veya ikinci kuşak ise, gencin ailesini suçladı. Bunun bir eğitim sorunu

olduğunu, ailenin eğitime gereken önemi vermediğini ve sorunun aile kaynaklı olduğunu savundu. O dönem yaptığım görüşmelerde bu görüşü savunanlar çoğunluktaydı. Gencin bu denli saldırgan olması, videoda görüldüğü gibi gözü dönmüş gibi kızların grubuna saldırmaya çalışması ve Tuğçe'ye vurması, vatandaşlara göre ailenin suçuydu. Çünkü onlara göre aile oğullarının eğitimine önem verip onu iyi yetiştirmeye çalışsaydı, bu saldırganlık olmayacaktı. Bu saldırganlık olmasaydı, Tuğçe'ye saldırı olmayacaktı. Saldırı olmasaydı, Tuğçe yaşayacaktı.

Birinci ve ikinci kuşağın savunduğu bir nokta da, "Bu çocuk aile içinde şiddet görmese, şiddete yakın olmazdı" görüşü oldu. Ki gerçekten de bu görüşte olanlar haklı çıktı. Duruşmada gencin aile içinde şiddete maruz kaldığı gibi, annesinin de babası tarafından dövüldüğü ortaya çıktı. Tüm bunların üstüne, gencin kardeşinin de kız arkadaşını tokatlarken görüntüleri çıktı ortaya.

- Kitabı Almanca yazdınız. Bu, Almanya ve Alman toplumuna bir mesaj mı? Nasıl bir mesaj?

İSMAİL EREL – Konu, zamanında Almanya'da çok büyük ilgi uyandırdığı için öncelikle Almanca yazmayı tercih ettim. Ancak Türkiye'den de çok insanın okumak isteyeceği ve Türkçe okumayı tercih edenlerin de olacağını göz önünde bulundurarak, aynı zamanda Türkçesini de hazırladım. Almanca ve Türkçe kitap birbirinin yüzde 100 tercümesi değil. Almanca baskıda gereksiz bulduğum veya Almanca okunmasında Türkçedeki tam anlamını vermeyeceği için bir-iki küçük detaya yer vermedim. Aynı şekilde Türkçede de bazı konular tam aynı değil.

Ama kabaca, genel anlamda, iki kitabın içerik olarak aynı olduğunu söyleyebiliriz. O günleri yaşayanlar iki versiyonu da okudular. Özellikle Türkçesini okurken, yine o günleri yaşadıklarını söylediler. Bu da benim açımdan, anne Sultan Hanım'ın duygularını doğru bir şekilde kitaba yansıtabildiğimin bir göstergesi oldu.

Kitabın Almanca olarak yayınlanmasında tabii ki Alman toplumunun bir önemi var. Sonuçta Tuğçe'nin dramı Almanları da çok derinden etkiledi. Haftalarca süren bir medeni cesaret tartışması başladı. İnsanlar, "Ben Tuğçe'nin yerinde olsam nasıl davranırdım" sorusuna bir yanıt aradı. Almanca yazılan kitap Alman toplumuna Tuğçe'yi daha yakından tanıtacak. Haftalarca dillerinden düşürmedikleri Tuğçe nasıl bir insandı? Nasıl bir karaktere sahipti? Tuğçe'yi tanıyabilmek için daha detaylı bilgiyi bu kitapta bulacaklar. Çocukluğundan, öldüğü güne kadar, detaylı bir çalışma oldu.

Alman toplumu, "iyilik meleği" ve "medeni cesaretin simgesi" olarak gördüğü Tuğçe'yi bağrına bastı. Çünkü Tuğçe, düşünmeden hareket etti. Yardım ettiği kızları tanımıyordu bile. Onun için orada aslolan, kızların yardıma ihtiyacı olduğunu hissetmesi. Ve kamuoyundaki tartışmalarda, gazetelerin internet sitelerinde yapılan okur yorumlarında Tuğçe'nin modern Türk kızının yüzü olarak göçmenlerin de böyle bir konuda kendi canını tehlikeye atmaktan çekinmeden, kökeni ne olursa olsun, başka bir insana yardıma hazır olduğu dile getirildi. Bu noktadan hareketle bakarsanız, evet; Almanya ve Alman toplumuna mesaj: "Tuğçe sadece bizim değil, sizin de kızınızdı. Hatırasına siz de sahip çıkın." Umarım Tuğçe yaptıklarıyla her zaman akıllarda kalır. (FHF)

ALMANCA YAZDIM, ALMAN TOPLUMU BÖYLECE **TUĞÇE**'Yİ DAHA YAKINDAN TANIYABİLECEK

www.yaprakkiran.de

Çizimler | Zeichnungen

EĞİTİMCİ KEMAL ERTAN'IN GÖZÜNDEN ZOR YILLAR

"Çocuklarımız okusun, bizim gibi olmasın" ısrarı sonuç verdi

İLHAN AYER

HAGEN Uzun yıllar Federal Almanya'da eğitim alanında çalışan uzmanlardan Kemal Ertan, bu ülkedeki eğitim sistemi, göçmenler, uyum, entegrasyon ve günlük hayatın çeşitli sorunları üzerine sorularımızı yanıtladı.

- Yıllarca çalıştığınız RAA'nın öncülü sayabileceğimiz "Türk Danış" danışmanlık bürolarını bize anlatır mısınız? Çalışma hayatınız boyunca, öğrenciler, veliler genellikle hangi sorunları çözmek için size başvururlardı?

KEMAL ERTAN - Başlangıçta genellikle bürokratik sorunların çözümüne ve tercümanlığa yönelik "Die Arbeiterwohlfahrt" (AWO) ve kiliseler bünyesinde danışmanlık hizmetleri veren "Türk Danış" benzeri kurumlar vardı. Ağırlıklı olarak sistemle ilgili bürokratik işlerin kotarılmasında kurumlar ve göçmenler arasında köprü görevini üstlenen bu görevlilere, 1970'li yılların ortalarında öğrencilere ev ödevlerine yardımcı olmak, Almanca öğrenmelerine destek olacak projeler üretilmesi gündeme geldi.

İşçi yurtlarında ikamet eden, yalnız yaşayan işçiler, o tarihlerde Bonn'da bulunan Federal Alman Meclisi'nin çocuk parası ile ilgili aldığı karar sonucunda, eşlerini, çocuklarını Federal Almanya'ya getirmeye başladılar. Bu karar, 100 mark tutarındaki çocuk parasını Türkiye'de yaşayan çocuklar için 20 marka düşürüyordu. Böylece Almanya'da yaşayan Türk sayısı kısa sürede üçe, dörde katlandı, sorunlar farklılaştı, çoğaldı.

Bu değişimi bir örnekle anlatmaya çalışayım: İşçi kaldığı yurttan çıkıp eşi ve çocuklarıyla kaloriferli bir eve taşındığında, ısınma maliyetinin yıl sonu denkleştirme faturasında çok yüksek olduğunu görün ve soluğu "Türk Danış"ta alarak itiraz dilekçesi için yardım isterdi. Araştırma sonuçlarıyla görüldü ki, Alman aileler için geçerli ısınma değeri 20 derece iken, Türk ailelerde bu değer 25 dereceye çıkıyordu. Ayrıca, ev çok sıcak olunca pencereler açılarak ısı ayarı (regulation) yapılıyor, binlerce mark fazla ödemeye neden olunuyordu.

Öğrenci sorunları 1970'li yılların son döneminde başladı. Aile birleşimi nedeniyle ailelerinin yanına gelecek çocukların Federal Almanya'ya getirilme yaşı 18'den 16'ya düşürülünce endişe eden veliler çocuklarını yanlarına almaya başladılar. Okullara yatay geçişler yapıldı. İleri yaşlardaki gençler için MBSE (Massnahmen zur Beruflichen und Sozialen Eingliede-

rung) benzeri projeler üretildi. Bu yolla, kimi gençlerimiz iş hayatına başladı. Az oranda yüksekokullara geçerek mezun olan gençlerimiz oldu. Özünde bu projeler Almanya'nın göçlere ne kadar hazırlıksız olduğunu, gelişmelerin arkasından gelindiğini ispat eden çalışmalar oldular. Benzeri yüzeysel desteklere güzel bir örnek vermek gerekirse ilkokullardaki "ev ödevlerine destek kursları" gösterilebilir. Bu kurslar da "Türk Danış" bünyesinde hazırlanır, üniversiteli Türk öğrencilere görevler verilirdi.

Almanya'nın yeniden inşasında hazır işgücüne ihtiyaç vardı, bu nedenle Polonya, İtalya ile başlayan göç daha sonra Türkiye'den gelen göçmenleri de kapsadı. Aileler ve çocuklar hesapta yoktular, Alman eğitim sistemi yetkilileri, göçmen çocuklarının eğitimi ve öğretimi için bazı konularda çok geç kaldı.

ALMAN EĞİTİM SİSTEMİ GÖÇMEN ÇOCUKLARIN EĞİTİM VE ÖĞRENİMİNDE ÇOK GEÇ KALDI

- Federal Almanya'da ne kadar özel okul var? Bu özel okulların statüleri hakkında bize bilgi verebilir misiniz?

KEMAL ERTAN - Federal Almanya'da özel okul geleneği yoktur. Özel izinlere tabi olarak eğitim veren az sayıda özel okula örnek olarak, Kuzey Ren Vestfalya eyaleti Dortmund kentinde bulunan Yunan Lisesi ile Witten'deki tıp eğitimi veren yüksekokul gösterilebilir. Federal Almanya'da yaşayan Türkler arasında Yunan Lisesi gibi bir Türk okulu kurulması çok tartışıldı. Yunan Lisesi'nden mezun olan öğrencilerin Alman eğitim sistemi içinde çok başarısız olması bu isteği zayıflattı. Bu arada "İspanyol Akademisi"nin (General Franco'nun zulmünden kaçarak Almanya'ya sığınmış akademisyen ve öğretmenlerin kurduğu dernek) başarılı, gönüllü desteğine değinmek gerekir. Bu dernek sayesinde, İspanyol öğrenciler Alman sıradaşlarından daha başarılı oldular.

- Bir göç ülkesi olan Federal Almanya, göçmen eğitim politikaları açısından hangi evrelerden geçti? Şimdi de yeni göçmen dalgalarıyla karşı karşıyalar. Sizce, yeni göçmen eğitim politikalarında, geçmişteki tecrübe-tecrübesizlikleri ne kadar etkili olacak? 1960'ların göçmen eğitim politikalarıyla günümüze kadar olan göçmen eğitim politikalarını bizlere anlatabilir misiniz?

KEMAL ERTAN - Bildiğiniz gibi Türkiye'de 1980 askeri darbesini takip eden yıllarda Federal Almanya'ya yoğun bir sığınma akımı oldu. Bir yılda Federal Almanya'ya 100 bine yakın göçmen daha geldi, sorunlar değişti. Bu göç dalgasının arkasından yine öğrenci akını başladı. Görevli olduğum Hagen kentinde yılda ortalama 700'e yakın öğrenciyi okullara yerleştirdiğimizi hatırlatmak isterim. Yine o yıllarda, Afganistan, İran gibi ülkelerden de Almanca bilgi ve birikimi olmayan çok sayıda göçmen çocuğu geldi. Daha sonra 90'lardaki Balkan krizi ve savaşı sonucu göçen çok sayıda öğrenciyi Eğitim Müdürlüğü bünyesinde yaptığımız çalışmalarla okullara yerleştirdik. Buna güzel bir örnek olarak RAA Hagen "Förderklasse" projesini günümüzdeki göçe cevap verecek bir örnek olması nedeniyle değinmek istiyorum. Her dört ortaöğretim okulundan görevlendirilen öğretmenlerin katılımıyla oluşturulan "destek sınıfına" ülkelerinden getirdikleri karne notları değerlendirilerek seçilen göçmen öğrencilere iki yıl süreyle yoğun Almanca, İngilizce ve matematik dersleri verildi. Bu sürecin sonunda katılan öğretmenlerin değerlendirmesi doğrultusunda öğrenciler, Realschule, Gesamtschule ve Gymnasium'lara giderek yüksekokullara devam edebildiler.

- Federal Almanya'da sosyal sınıfları göz önünde bulundurduğunuzda, zengin-fakir, yerli-yabancı arasında eşitlikten söz edebilir miyiz?

KEMAL ERTAN - 1960'lı yıllardaki siyasi irade, zengin-fakir ayrımını önlemek, en azından aradaki uçurumu asgariye indirmek amacıyla, işçilerin yoğun olduğu bölgelerde yüksekokulların açılması kararı

aldılar. Bochum Ruhr Üniversitesi buna bir örnektir. Artık işçi, madenci, göçmen çocukları da mühendis, doktor, iktisatçı olabilecekti. Ne yazık ki bu gelişme "Türklerin sayısı çok, önleri kesilmeli, sayıları azalmalı" propagandası yapan CDU'lu Helmut Kohl'un iktidara yürümesine kadar sürdü. Kohl hükümetinin ilk işi göçmenlerin iletişim büroları olarak hizmet veren "Türk Danış" kurumlarını biçmek oldu. Bütçeler kısıtlandı. Gençlere, ailelere yönelik hafta sonu seminerleri kaldırıldı. Türk-Alman ilişkileri gerilmeye başladı. Helmut Kohl, dönemin Federal Alman Meclisi Başkan Yardımcısı Liselotte Funcke'yi yabancılara verdiği destek nedeniyle istifaya zorladı. Bu dönemde, her şeye rağmen yüksekokul bitiren, iş hayatına başlayan genç nesil takdire layıktır. Çünkü eşitlikten, uyumdan uzaklaşılan bu dönemde, Türk öğrencileri, Alman sıradaşlarından bir veya iki tık önde olmuş, iş hayatına atılmışlardır. "Çocuklarımız okusun, bizim gibi zor, pis işlerde çalışmasınlar" sözleri, o dönemde, danışmanlarımızın öğrenci velilerinden en çok duyduğu cümleydi herhalde.

- Alman sağlık sisteminde hastalar gidecekleri aile doktorlarını, uzman doktorlarını, kısıtlanmış olsa da sağlık hizmetleri görecekleri hastaneleri seçebiliyorlar. Alman eğitim sisteminde aynı durum söz konusu değil: Öğrenciler ilkokul 4'üncü sınıfın ilk döneminde sadece 3 dersin ortalaması alınarak öğretmenleri tarafından gidecekleri okullar belirleniyor. Son yıllarda öğrencilerin istediği okula yazılabilmesi yasası çıkarılırken, yasanın uygulanabirliği, bazı okulların öğrencileri geri çevirmesi, yasanın pratiğinde kuşkular uyandırıyor. Gidilecek okul belirlenirken merkezi bir sınav sistemi de yok. Sonuç olarak, öğrenciler gidecekleri okulları kendileri seçemezken, öğretmenler kendi ölçülerine göre öğrencilerini okullara gönderiyorlar. Alman eğitim sisteminde, öğretmen çalışmalarının kontrol mekanizmalarını da göz

KEMAL ERTAN KİMDİR?

Kemal Ertan, 1950 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nden sonra, İstanbul Üniversitesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü'nü 1974 yılında bitirdi. 1975 yılında, ülkenin 70 cente muhtaç olduğu, işsizliğin kol gezdiği kriz döneminde Federal Almanya'ya göç etti. Göçmenlere yönelik bir danışmanlık bürosu olan "Türk Danış"ta görev yaparken, ikinci üniversitesi olan "Dortmund Fachhochschule"den "Sozialarbeiter" (sosyal hizmetler uzmanı) olarak mezun oldu. Çalışma hayatını Kuzey Ren Vestfalya eyaleti, Hagen Eğitim Müdürlüğü'nde ve Gençlik Daire'sinde geçirdi. 2008 yılında, eğitim kurumlarında geçirdiği yirmi yıllık bir çalışma hayatından sonra emekli oldu. Ertan, kendi çalışma bölgesindeki birçok dernek ve kurumun kuruluşlarına katıldı, yardım etti. Dernekler ve çatı örgütler arasındaki uyumsuzluğun giderilmesinde öncü roller oynadı. Birçok demokrat kuruluşa da dışarıdan destek verdi. DİTİB'e bağlı cami yönetimleriyle, Alevi dernekleriyle yakın ilişkilerde bulundu, sorunların çözümü için çalıştı. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı çok uluslu, dini bayramların da çok dinli olarak kutlanmasına önayak oldu. Dinlerarası diyaloğun gelişmesinde her zaman öncü rolü üstlendi. Federal Almanya'daki siyasi partilerle iyi ilişkiler geliştirerek göçmenlerle yöneticiler arasında köprü görevi gördü. Bütün bunların yanında, Türkiye'den ve çeşitli ülkelerden gelen öğrencilerle özel olarak ilgilendi, onların dil, kalacak yer ve okul sorunlarına acil çözümler bulmaya, yardımcı olmaya çalıştı.

önünde bulundurarak, bir göçmen ülkesi olan Almanya'nın eğitim sisteminin adaletli olup olmadığını tartışır mısınız? Sistem öğrenci seçiminde ne kadar başarılıdır?

KEMAL ERTAN - Federal Almanya eğitim sistemi velilerin okul yönetimi ve öğretmenlerle iyi, yoğun ilişkiler kurulmasını, hatta yönetimlerde söz sahibi olmasını öngörüyor. Yoğun ve kötü koşullarda çalışıyorsanız bu bağlamda sistem dışı kalıyor ve çocuğunuzu "kaderine" terk ediyorsunuz demektir. Böyle bir sistemin adaletli olduğunu kimse iddia edemez. Öğretmen dostlarımızın çoğunluğu yabancılara yakındır ve adaletli olmaya çaba gösterirler. Ancak sistem, dış faktörler bu olumlu etkiyi zayıflatır. Eğer bir okulun öğrenci sayısının azalması ile okulun kapanması yasal zorunluluksa, bu sayı göz önünde tutulur, okulun ayakta kalması önceliktir.

FEDERAL ALMANYA BİLGİ BİRİKİMİNİ ADİLCE DAĞITMAKTA ÇOK GERİDEDİR

Sosyal bilimci hocalarımız göçleri veren ve alan toplumlara yararlı sonuçlar getirdiğini verilere dayanarak anlatırlar. Türkiye örneği bu konuda çarpıcıdır. Bugün Federal Almanya'nın gelişmişlik düzeyine göçlerin katkısı açıktır. Göçün sadece maddi değil, kültürel, sportif sanat, bilim alanlarında karşılıklı yararlar sağladığını gösteren birçok örnek verebiliriz.

- Federal Almanya'da okul, öğrenci, çalışma hayatı ilişkisini anlatır mısınız? Alman eğitim sistemi, Alman endüstri ve ticaret hayatı ile ne kadar iç içe?

KEMAL ERTAN- Federal Almanya bilgi birikimi açısından dünyada en önde gelen ülkelerden biridir. Ancak bu birikimi adilce dağıtmakta çok gerilerden gelmektedir. Pisa araştırmalarından ilkinde 28'inci sırada yer alan Federal Almanya, dış ticarette birinci sırada. Bu çelişki, durumu özetlemektedir.

- Uluslararası Pisa testinde Federal Almanya önceleri orta sıralardayken, son yıllarda yukarılara tırmandı. Sistemde arada bir değişen şeyler var mı? Alman eğitim sisteminin, Pisa testinde hemen hemen her yıl birinci olan Finlandiya eğitim sisteminden neyi eksik? Neler düşünürsünüz bu konuda?

KEMAL ERTAN - Finlandiya düzeyine gelmek için Alman eğitim sistemi çağdaş düzeye getirilmek üzere gözden geçirilmeli, göçmen potansiyelinin gözardı edilmemesi gerekmektedir. Nal toplamayı bırakıp, vizyonel çıkışlarla bilim alanında öne geçmek çok da zor değil, yeter ki siyasi irade bu alana yoğunlaşsın.

KÜNYE | Impressum

Sorumlu Yönetmen
(V.i.S.d.P.):
Osman Çutsay

Sanat Yönetmeni
Artdirector:
Ömer Yaprakkıran

Yazışma Adresi:
info@avrupa-kultur.eu

SELDA, DÜNYA BARIŞ GÜNÜ'NDE KONSER VERECEK

Yorulmayan sanatçı Berlin'de

BERLİN - Türkiye'deki popüler müziğin tanımış ismi Selda, 1 Eylül'de Berlin'de Türk ve Alman müzikseverlerle buluşacak. 1 Eylül 2016'daki konser gecesinde Selda'nın İsrailli müzik grubu "Boom Pan" ile birlikte yer alacağı bildirildi. Konser organizasyonundan yapılan açıklamada, Selda'nın sadece Anadolu pop müziğinin ünlü bir ismi olmakla kalmadığına dikkat çekilirken, bu büyük sesin 70'li yıllardan bu yana kristal yalınlığındaki sesiyle Türk müzikseverlerinin gönlünde taht kurmayı başardığı ve ilerici duruşuyla Türkiye işçi sınıfının bir starı konumunda olduğu da vurgulandı.

Program bildirisinde, düşüncelerine paralel müziğiyle haklı bir üne kavuşan ve geçmiş askeri darbelerde cezaevi deneyimleri yaşayan Selda'nın, artık uluslararası kültür arenasında da bir otorite olduğuna işaret edildi. Selda, 1 Eylül'deki konserde **"Surfrock-Band Boom Pan"** eşliğinde sahne alacak ve ilerici diskografisinin yanı sıra yeni çalışmalarından da örnekler verecek. Konserle ilgili ayrıntılı bilgi **www.pop-kultur.berlin** adresinden alınabiliyor. (FHF)

www.yaprakkiran.de
Çizimler | Zeichnungen

BERLİN'deki KİTAPÇINIZ!

gökkuşağı kitabevi
regenbogen buchhandlung

Adalbertstraße 3
10999 Berlin
Tel. 030/26 30 31 46
Fax: 030/26 30 31 47

Email:
regenbuch@yahoo.de
Web:
www.regenbogen-buch.net